

WSPÓLNE WYTYCZNE DYREKCJI
GENERALNYCH KOMISJI EUROPEJSKIEJ,
AGRI, EMPL, MARE I REGIO, NA TEMAT
ROZWOJU KIEROWANEGO PRZEZ
LOKALNĄ SPOŁECZNOŚĆ W RAMACH
EUROPEJSKICH FUNDUSZY
STRUKTURALNYCH I
INWESTYCYJNYCH

Wersja robocza - 30 stycznia 2013 r.

Spis Treści

1 Wprowadzenie	4
2 Czym jest rozwój kierowany przez lokalną społeczność i dlaczego warto go stosować?	5
2.1 Jakiej są zalety stosowania CLLD?.....	6
2.2 Dlaczego warto korzystać z rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność w różnych dziedzinach?.....	7
2.2.1 CLLD wykorzystuje osiągnięcia rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność na obszarach wiejskich z ostatnich dwóch dekad	8
2.2.2 CLLD na obszarach przybrzeżnych i zależnych od rybołówstwa	10
2.2.3 CLLD w miastach i obszarach miejskich	12
2.2.4 CLLD w zwalczaniu bezrobocia i w odniesieniu do kwestii społecznej integracji	14
2.2.5 Okazja do współpracy.....	15
3 Jak skoncentrować CLLD na tym do czego najlepiej się nadaje w umowach o partnerstwie?	16
3.1 Wprowadzenie do wspólnych ram strategicznych i umów o partnerstwie.....	16
3.2 Co i dlaczego? Określenie wyzwań i celów (pytania 1 i 2)	17
3.3 Gdzie? Geografia efektywnego rozwoju lokalnego (pytanie 3).....	18
3.4 Czym zajmują się poszczególne fundusze? (pytanie 4)	19
3.5 Jak pracować razem? (pytanie 5)	19
4. Jak identyfikować skuteczne strategie, silne partnerstwa i spójne obszary? Kluczowe elementy dla programów	21
4.1 Wprowadzenie	21
4.2. Projektowanie wysokiej jakości lokalnych strategii w celu osiągnięcia wyników.....	21
4.3 Mobilizacja kluczowych aktorów i budowanie partnerstwa.....	24
4.4. Wybór odpowiednich typów, rozmiarów i kształtów obszarów.....	25
5 Jak wybrać pomiędzy opcjami wdrażania? Jeden fundusz czy wspólne finansowanie?.....	26
5.1 Wprowadzenie	27
5.2 Lokalne strategie rozwoju finansowane tylko przez jeden fundusz.....	27
5.3. Lokalne strategie rozwoju wspierane przez kilka funduszy	27
5.4. Koordynacja między nakładającymi się obszarami LGD w obu opcjach wdrażania.....	28
6 Jak projektować proste i niezawodne procedury i poprawić koordynację?	29
6.1. Kto zajmuje się czym w systemie wdrażania?.....	29
6.2. Jak uniknąć typowych blokad i zapewnić bardziej efektywne wykorzystanie CLLD?	32
6.3. Jak poprawić koordynację między funduszami?	34
6.3.1 Korzystania z instytucji pośredniczących	34
6.3.2 Stosowanie wspólnych struktur do koordynowania CLLD między funduszami	34
6.3.3 Wariant funduszu podstawowego dla lokalnych strategii rozwoju finansowanych przez wiele funduszy	35
6.3.4 Budowanie potencjału administracyjnego	36
6.3.5 Wspólne budowanie potencjału.....	36

7 Jak przygotować się do uruchomienia CLLD? Efektywna procedura wyboru	37
7.1 Wprowadzenie	37
7.2 Terminy i rodzaj procedury wyboru.....	37
7.3 Przygotowanie zaproszeń do składania wniosków i zdefiniowanie kryteriów wyboru	38
7.3.1 NABÓR WNIOSKÓW OD DOŚWIADCZONYCH LGD	38
7.3.2 ZAPROSZENIE DO WYRAŻENIA ZAINTERESOWANIA DLA NOWYCH LGD	38
7.3.3 OCENA ZAPROSZEŃ DO SKŁADANIA WNIOSKÓW	39
7.3.4 KOMISJA DS. WYBORU STRATEGII	39
7.3.5 INFORMACJA ZWROTNA I PRZYDZIAŁ BUDŻETÓW	40
7.4 Koordynowanie procedury wyboru między funduszami	40
8 CO MOŻNA WSPIERAĆ W RAMACH CLLD? ZWIĘKSZENIE ELASTYCZNOŚCI, ZMNIĘSIENIE RYZYKA..	41
8.1 Różne rodzaje wsparcia dla CLLD	41
8.2 Wsparcie przygotowawcze	42
8.2.1 SZCZEGÓLNE PRZEPISY ROZPORZĄDZENIA W SPRAWIE EFRROW	43
8.3 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju.....	44
8.3.1 JAKIE KOSZTY SĄ KWALIFIKOWALNE?	44
8.3.2 PROJEKTY REALIZUJĄCE CELE POSZCZEGÓLNYCH FUNDUSZY	45
8.3.3 KTO MOŻE BYĆ BENEFICJENTEM PROJEKTU?	45
8.4 Projekty współpracy.....	45
8.4.1 WYBÓR PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY PRZEZ LGD.....	46
8.4.2 WYBÓR PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY PRZEZ INSTYTUCJE ZARZĄDZAJĄCE.....	46
8.5 Koszty bieżące i aktywizacja.....	47
8.5.1 KOSZTY BIEŻĄCE	47
8.5.2 AKTYWIZACJA.....	48
9 JAK MONITOROWAĆ I OCENIAĆ CLLD?.....	48
ANEKS 1 - Związek między CLLD i celem tematycznym, priorytetami inwestycyjnymi, priorytetami Unii i obszarami tematycznymi	50
ANEKS 2 - STOPY WSPÓŁFINANSOWANIA I INTENSYWNOŚCI POMOCY.....	51
ANEKS 3 - Zasady wsparcia dla CLLD w ramach funduszy	52
ANEKS 4: PRZYKŁADY KRYTERIÓW WYBORU LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU	54
ANEKS 5 - CLLD i EWT	56
ANEKS 6 - POWSZECHNIE STOSOWANE AKRONIMY I SKRÓTY W CLLD	57

1 Wprowadzenie

Rozwój kierowany przez lokalną społeczność (*Community-led local development - CLLD*) jest narzędziem służącym włączeniu obywateli na szczeblu lokalnym w rozwijanie odpowiedzi na wyzwania społeczne, środowiskowe i ekonomiczne, przed którymi dzisiaj stoimy. CLLD jest podejściem, które wymaga czasu i wysiłku, ale które przy stosunkowo niewielkich inwestycjach finansowych może mieć znaczący wpływ na życie ludzi, którzy mogą tworzyć nowe pomysły i wspólnie angażować się w ich wdrażanie.

Komisja oczekuje, że CLLD ułatwi realizację zintegrowanego podejścia wśród europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych zainteresowanych osiągnięciem na szczeblu lokalnym 11 tematycznych celów propozycji rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy na okres 2014-20¹. Komisja zachęca do korzystania z podejścia CLLD ponieważ pozwala ono również społecznościom lokalnym na przejście na własność celów strategii Europa 2020. Zgodnie z wnioskiem Komisji dotyczącym wspólnych ram strategicznych²: „Państwa członkowskie wspierają rozwój rozwiązań lokalnych i subregionalnych, szczególnie w zakresie lokalnego rozwoju realizowanego przez lokalne społeczności [...]”.

Głównym celem niniejszych wytycznych wydanych przez cztery Dyrekcje generalne Komisji Europejskiej (DG AGRI, EMPL, MARE i REGIO)³ jest pomoc władzom państw członkowskich w tworzeniu warunków do efektywnego wykorzystania rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność w ramach umów o partnerstwie i zaprojektowaniu ich w odpowiednich programach.

Wytyczne rozpoczynają się od wyjaśnienia **czym są** główne zasady CLLD zaproponowane w Rozporządzeniu ustanawiającym wspólne przepisy i **dla** państwa członkowskie mogą je uznać za przydatne w realizacji poszczególnych celów unijnych funduszy w różnych obszarach. Po opisanie wyników możliwych do osiągnięcia przy zastosowaniu podejścia CLLD, następane rozdziały opisują krok po kroku jak Instytucje Zarządzające mogą opracować w najprostszym i najbardziej skutecznym sposób program CLLD w umowach o partnerstwie w ramach różnych programów i w bardziej szczegółowych umowach krajowych. W skrócie, Instytucje Zarządzające muszą spełnić szereg powiązanych ze wymogów:

- Muszą podjąć szereg strategicznych decyzji dotyczących sposobu stosowania CLLD we wszystkich czterech funduszach w ramach **umów o partnerstwie**. Obejmują one główne wyzwania, główne cele i priorytety, rodzaje terytoriów, przybliżony budżet dla każdego funduszu, proponowane metody koordynacji i wykorzystania (lub nie) wspólnego finansowania, rolę LGD w świadczeniu i wykorzystaniu wsparcia przygotowawczego. Rozdział 3 przewodnika wyjaśnia te kwestie.

¹ Wniosek ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006, /* KOM/2011/0615 wersja ostateczna*/, sprostowanie do wniosku KOM/2012/0496 wersja ostateczna.

² KOM/2012/0496, Załącznik 1, punkt 3.3.2.

³ Niniejszy dokument został przygotowany przy wsparciu ekspertów CLLD: Paula Soto i Petera Ramsdena.

- Te strategiczne decyzje zależą w części od bardziej szczegółowych decyzji, które zostaną podjęte w każdym **programie**. Obejmują one zasady identyfikacji obszarów, procedurę wyboru, zatwierdzenia i finansowania rozwiązań i orientacyjne środki budżetowe. Główne zasady, które powinny być przestrzegane w ramach CLLD zostały opisane w rozdziale 4, możliwości wdrożenia w rozdziale 5, procedury finansowania w rozdziale 6, a procedura wyboru w rozdziale 7. Rozdział 8 dotyczy różnych rodzajów wsparcia dla CLLD, a rozdział 9 podsumowuje powyższe kwestie i przedstawia wstępne uwagi dotyczące monitorowania i ewaluacji.

Główne zasady CLLD zostały określone w artykułach 28-31 wniosku Komisji dotyczącego rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy. Uzupełniające, szczegółowe przepisy dotyczące funduszy EFRROW (LEADER) i EFMR, znaleźć można w odpowiednich projektach rozporządzeń⁴. Część 2 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy i szczegółowe zasady dla EFRR⁵ i EFS zawiera także kilka istotnych wymogów mających zastosowanie gdy CLLD jest finansowany przez te fundusze. Silny wpływ na ich opracowanie miało siedem zasad LEADER⁶, jak również doświadczenie z innych programów, takich jak URBAN i URBACT, EQUAL i działania osi 4 EFR.

Niniejsze wytyczne nie mają wiążącego charakteru, i stanowią uzupełnienie propozycji dla powiązanych aktów prawnych. Niniejszy dokument został sporządzony na podstawie projektów rozporządzeń przyjętych przez Komisję Europejską w październiku i grudniu 2011 r., a częściowo także na podstawie porozumienia Rady w sprawie częściowego podejścia ogólnego z października 2012⁷. Wytyczne nie przesądzają ani o ostatecznym charakterze aktu, który zostanie uzgodniony przez Radę i Parlament Europejski, ani o ostatecznej treści wszelkich aktów delegowanych lub wykonawczych, które mogą być sporządzone przez Komisję. Zmieniona wersja wytycznych zostanie opublikowana po przyjęciu odpowiednich aktów prawnych.

Należy zauważyć, że w każdym przypadku, interpretacja prawa UE należy do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

2 Czym jest rozwój kierowany przez lokalną społeczność i dlaczego warto go stosować?

- Jakie są zalety stosowania CLLD?
- Dlaczego warto stosować CLLD w różnych obszarach?
 - Obszarach wiejskich

⁴ Wniosek ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) /* COM/2011/0627 final/2; Wniosek ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego /* KOM/2011/0804 wersja ostateczna */

⁵ Planowane dla EFRR.

⁶ W obowiązującym rozporządzeniu w sprawie EFRROW (1698/2005, Artykuł 61) podejście Leader obejmuje przynajmniej następujące elementy:

- lokalne strategie rozwoju dotyczące prawidłowo zidentyfikowanych obszarów wiejskich o zasięgu mniejszym niż regionalny;
- lokalne partnerstwa publiczno-prywatne (zwane dalej lokalnymi grupami działania);
- oddolne podejście z kompetencjami decyzyjnymi po stronie lokalnych grup działania w sprawie opracowywania i wdrażania lokalnych strategii rozwoju;
- wielosektorowe projektowanie i wdrażanie strategii oparte na interakcji pomiędzy uczestnikami i projektami z różnych sektorów gospodarki lokalnej;
- wdrażanie podejść innowacyjnych;
- wdrażanie projektów współpracy;
- tworzenie sieci partnerstw lokalnych.

⁷ Te fragmenty porozumienia Rady w sprawie częściowego ogólnego podejścia, gdzie COM zgadza się z tekstem.

- W rybołówstwie i obszarach przybrzeżnych
- W miastach i obszarach miejskich
- W walce z bezrobociem i w promowaniu spójności społecznej

2.1 Jakie są zalety stosowania CLLD?

Rozwój kierowany przez lokalną społeczność jest metodą angażowania partnerów na szczeblu lokalnym, w tym społeczeństwa obywatelskiego i lokalnych podmiotów gospodarczych, w tworzenie i wdrażanie lokalnych zintegrowanych strategii, które pomogą w zrównoważonym rozwoju różnych obszarów. Może to być szczególnie skuteczne narzędzie zwłaszcza w czasach kryzysu, pokazujące, że społeczności lokalne mogą podjąć konkretne kroki w zakresie różnych form rozwoju gospodarczego, które są lepsze, bardziej trwałe i bardziej zintegrowane, zgodnie z założeniami strategii Europa 2020⁸.

Ramka 1: Czym jest CLLD?

Rozwój kierowany przez lokalną społeczność [...] jest:

- skoncentrowany na konkretnych terytoriach subregionalnych;
- kierowany przez lokalną społeczność w postaci lokalnych grup działania, w których skład wchodzi przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych, przy czym na poziomie podejmowania decyzji ani sektor publiczny, ani żadna z grup interesu nie reprezentuje więcej niż 49 % głosów;
- prowadzony na podstawie zintegrowanych i wielosektorowych strategii rozwoju lokalnego;
- zaprojektowany z uwzględnieniem lokalnych potrzeb i potencjału oraz zawiera elementy innowacyjne w kontekście lokalnym i zakłada tworzenie sieci kontaktów oraz, w stosownych przypadkach, współpracę.

(projekt Rozporządzenia ustanawiające wspólne przepisy, Artykuł 28.1)

Podstawowym uzasadnieniem stosowania CLLD są lepsze wyniki w stosunku do tych osiągniętych przy zastosowaniu tradycyjnych, odgórnych podejść. Jednak rozwój kierowany przez lokalną społeczność nie powinien być traktowany jako konkurencja lub przeciwieństwo podejścia odgórnego realizowanego przez krajowe, regionalne i lokalne władze, ale jako narzędzie interakcji z nimi mające na celu osiągnięcie lepszych wyników ogólnych. Tabela 1 (poniżej) przedstawia podsumowanie głównych korzyści lub wartości dodanej z zastosowania rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność w zakresie jego głównych zasad:

Tabela 1: Schematyczne przedstawienie zasad CLLD

Obszary subregionalne. Lokalne podejście terytorialne (Artykuł 28.2a)	Fundusze koncentrują się na obszarach, które ich najbardziej potrzebują i mogą najlepiej je wykorzystać. Rozwiązania są dostosowane elastycznie do spełnienia różnych potrzeb i możliwości - w odpowiednim czasie i miejscu.
Partnerstwa kierowane przez	Współodpowiedzialność i własność. Brak pojedynczej

⁸ Patrz także arkusz informacyjny na temat rozwoju kierowanego przez lokalne społeczności: http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm

społeczność. Uczestnictwo i partnerstwo (art. 28.2.b)	grupy interesu, ani publicznego ani prywatnego. Partnerstwo mobilizuje wiedzę, energię i zasoby lokalnych aktorów.
Zintegrowane wielosektorowe strategie lokalne (Artykuł 28.2.c)	Działania wzmacniają się nawzajem i wykorzystują mocne strony obszaru. Ulepszane są powiązania horyzontalne z innymi aktorami i wertykalne z innymi poziomami w ramach realizacji lub łańcucha dostaw. Mogą występować różne priorytety i punkty wejścia.
Innowacyjność (Artykuł 28.2.d)	W kontekście lokalnym, metoda generuje nowe sposoby myślenia i działania - nowe rynki, nowe produkty, usługi, sposoby pracy i innowacje społeczne.
Tworzenie sieci i współpraca (także Artykuł 28.2.d)	Lokalne obszary i wspólnoty uczą się od siebie nawzajem i znajdują sojuszników dla wzmocnienia ich pozycji w gospodarce światowej.

Główne zalety podejścia oddolnego są następujące:

- Lokalni aktorzy mają większą wiedzę o lokalnych wyzwaniach, do których należy się odnieść, oraz środki i możliwości do tego celu.
- Dlatego są w stanie zmobilizować zasoby lokalne dla procesu rozwoju w taki sposób, który nie jest możliwy w przypadku podejścia odgórnego.
- Daje to lokalnym podmiotom większe poczucie odpowiedzialności i zaangażowania w projekty, co pozwala najlepiej wykorzystać lokalne zasoby.
- Jednak podejście kierowane przez społeczność może być skuteczne tylko wtedy, gdy rozwija się zaufanie wśród zainteresowanych stron i gdy jest ono wspierane przez trwałe lokalne struktury posiadające niezbędne doświadczenia i wiedzę.

Na podstawie powyższego, przy wyborze lokalnych grup działania wraz z ich odpowiednimi strategiami, szczególną uwagę należy zwrócić na jakość współpracy.

Jednym z głównych wniosków jakie można wyciągnąć z dotychczasowych doświadczeń jest to, że stosowanie CLLD ma sens tylko gdy obecne są wymienione powyżej zalety, które mogą generować konkretne rezultaty. Jednocześnie, delegacja pewnych funkcji do partnerstw lokalnych pociąga za sobą także pewne koszty i ryzyka. W sprawozdaniu na temat LEADER, Europejski Trybunał Obrachunkowy⁹ stwierdza, że system zarządzania i realizacji musi być zorganizowane w taki sposób, by wzmacniał wartość dodaną podejścia oddolnego, przy jednoczesnym utrzymaniu kosztów i ryzyka na akceptowalnym poziomie. Niniejsze wytyczne zostały zaprojektowane tak aby pomóc instytucjom zarządzającym w jak najlepszym zastosowaniu rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność poprzez osiąganie wysokich standardów na wszystkich trzech poziomach.

2.2 Dlaczego warto korzystać z rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność w różnych dziedzinach?

Rozwój kierowany przez lokalną społeczność może być stosowany w ramach czterech europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych do rozwiązania bardzo szerokiego zakresu problemów w różnych typach obszarów:

⁹ Implementation of the LEADER Approach for Rural Development. Special Report No 5. European Court of Auditors, European Union, 2010 <http://eca.europa.eu/portal/pls/portal/docs/1/7912812.PDF>

2.2.1 CLLD wykorzystuje osiągnięcia rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność na obszarach wiejskich z ostatnich dwóch dekad

Komisja może pochwalić się długą i imponującą historią realizacji rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność na obszarach wiejskich. Komisja sfinansowała cztery rundy inicjatywy LEADER od jej rozpoczęcia w 1991 r. jako małej Inicjatywy Wspólnotowej z 217 partnerstwami. Od tego czasu liczba partnerstw zwiększyła się ponad dziesięciokrotnie i obecnie wynosi 2 321, z całkowitym budżetem Unii Europejskiej równym EUR 5500 mln, czyli 6% środków EFRROW. Fundusze te zmobilizowały kolejnych 3.072 mln Euro w ramach krajowych środków publicznych, dając każdemu partnerstwu średni budżet publiczny w kwocie około 3,8 mln Euro na cały okres.

Oczekuje się, że finansowanie publiczne przyciągnie znaczną liczbę inwestycji prywatnych. Fundusze są wykorzystywane do wspierania tysięcy małych projektów na rzecz dodawania wartości dla lokalnych produktów żywnościowych, dywersyfikacji, poprawy usług wiejskich, usprawnień środowiskowych, małej infrastruktury, odnowy wsi i szkoleń. Małe projekty wspierają subregionalne inicjatywy tematyczne, na przykład w zakresie turystyki wiejskiej lub tworzenia marki i wprowadzania na rynek produktów lokalnych, które są w stanie przyczynić się do rozwoju gospodarczego i wzmocnienia tkanki społecznej na danym obszarze.

W ramach poprzednich ewaluacji LEADER¹⁰ stwierdzono znaczną poprawę jakości w zakresie wiejskich usług i jakości życia, dywersyfikacji, środowiska, integracji grup, obejmujących kobiety i ludzi młodych, zarządzania i budowania potencjału.

W ramach LEADER+ (2007-13) stworzono i utrzymano znaczną liczbę miejsc pracy, mimo że nie było to głównym celem wielu grup, które często koncentrowały się na szerszych celach takich jak poprawa jakości życia na obszarach wiejskich, zwiększanie wartości dodanej produktów lokalnych i technologie informacyjne. Na przykład, w programach, w których LGD miały mieszane cele, jak w Walencji w Hiszpanii, osiem LGD zainwestowało 41,2 milionów Euro środków publicznych w lokalne strategie, tworząc 1012 miejsc pracy. Jednak w programach LEADER+, kładących silny nacisk na gospodarkę, jak w Irlandii Północnej, wskaźnik inwestycji publicznych w odniesieniu do miejsc pracy jest bardzo korzystny¹¹. W tym przypadku, 11 LGD stworzyło 1445 pełnoetatowych miejsc pracy angażując środki z inwestycji publicznych w kwocie 21 milionów Euro - czyli około 14,500 Euro na miejsce pracy¹².

Propozycje na lata 2014-2020 oferują obszarom wiejskim możliwość zarówno pogłębienia jak i poszerzenia podejścia CLLD na obszarach wiejskich:

- W zakresie pogłębienia (lub wzmocnienia) podejścia, zarówno rozporządzenie ustanawiające wspólne przepisy, jak i rozporządzenie w sprawie EFRROW zawierają szereg propozycji dotyczących zwiększenia lokalnego potencjału (pokrycie kosztów fazy przygotowawczej, pakiet startowy LEADER), wyższe stawki dofinansowania, działania na rzecz poprawy jakości lokalnych strategii rozwoju, większą elastyczność w zasadach kwalifikacji i zwiększenie autonomii administracyjnej dla LGD. Celem jest zwiększenie zdolności partnerstw do tworzenia nowych pomysłów i wprowadzania zmian na obszarach wiejskich.

¹⁰ Ewaluacja ex-post Inicjatywy wspólnotowej LEADER I: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leader1/index_en.htm Ewaluacja ex-post Inicjatywy wspólnotowej LEADER II: http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/leader2/index_en.htm

Ewaluacja ex-post LEADER+: <http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/leaderplus-expost/>

¹¹ Informe Final Iniciativa Comunitaria Leader +. Comunidad Valenciana. Anexo 2.

¹² Sprawozdanie końcowe z zamknięcia. Leader + Północna Irlandia.

- W zakresie poszerzania (lub zwiększania) podejścia, LEADER obejmuje już znaczną część obszarów wiejskich. Jednak podział na obszary miejskie i wiejskie często może odciąć obszary wiejskie od ich naturalnych miejskich centrów transportu i usług. Wynika stąd, że istnieją znaczne możliwości dla nowych form współpracy i partnerstw między obszarami miejskimi i wiejskimi.
- Obecna elastyczność LEADER pozwala już partnerstwom na finansowanie projektów, takich jak wsparcie dla MŚP i inwestycje w małą infrastrukturę, które mogłyby być wspierane przez EFRR, lub szkolenia, które mogą być wspierane przez EFS. W niektórych krajach, np. w Hiszpanii, EFRR wydaje już tak samo dużo pieniędzy na obszarach wiejskich jak na obszarach miejskich, ale większość jest zarządzana na poziomie krajowym lub regionalnym¹³. Istnieją duże możliwości poprawy synergii dzięki lepszej koordynacji lokalnej obu funduszy w ramach partnerstw lokalnych (na przykład, poprzez zaangażowanie LGD w proces decyzyjny w odniesieniu do niektórych projektów dotyczących produkcji i infrastruktury finansowanych z EFRR). Podobnie, grupy LEADER skupiają się raczej na najbardziej aktywnych osobach z obszarów najmniej uprzywilejowanych. W ramach współpracy z EFS, mogą one poszerzyć swój zasięg na osoby będące w najbardziej niekorzystnej sytuacji i oddalone od rynku pracy.

¹³Patrz ewaluacja ex-post programów polityki spójności na lata 2000-2006 współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Work Package 9: Rural Development. By Metis/OIR for EC DG REGIO, July 2008.

Ramka A: Menter Mon - Zarządzanie wieloma źródłami finansowania i budowanie trwałych społeczności

Menter Mon jest firmą zajmującą się rozwojem regionalnym z siedzibą na wyspie Anglesey (Ynys Mon w języku walijskim), która znajduje się tuż przy północno-zachodnim wybrzeżu kontynentalnej części Walii. Populacja wyspy liczy około 69,000 osób na obszarze około 711 km². Wyspa ma charakter typowo rolniczy, z małymi miastami, nadmorskimi wsiami, tradycyjnymi wioskami śródładowymi i większymi miejscowościami. Główni pracodawcy działają w sektorze rolnictwa, turystyki i dużych firm produkcyjnych.

Menter Mon, LGD w LEADER II, została założona w 1995 r. w celu realizacji programów UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Jest to spółka trzeciego sektora z zarządem w skład którego wchodzi przedstawiciele sektora prywatnego i lokalnej społeczności. W rzeczywistości tylko około 20% członków zarządu pochodzi z sektora publicznego.

Podstawowym celem Menter Mon jest „opracowanie oddolnych, regenerujących inicjatyw dla Anglesey” i w tym celu firma przyjęła zintegrowane podejście do tego terytorium. Menter Mon dostrzega znaczenie zachowania, doceniania i wykorzystania unikatowych i cennych zasobów społecznych, kulturowych, ekonomicznych i środowiskowych. Aktywa te są bardzo różne, i obejmują m.in. wspaniałą linię brzegową i utalentowanych młodych ludzi.

Opierając się na doświadczeniach z LEADER II oraz metodach i zasadach rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność, firma znacznie się rozwinęła. Zaczynając od małego partnerstwa, w pierwszym roku istnienia zyskała osobowość prawną i zatrudnia obecnie ponad 50 osób. Jej siostrzana spółka non-profit Annog Cyf powstała w celu świadczenia usług na rzecz gospodarki wiejskiej. Ponieważ jej jedynym celem jest wspieranie trwałego wzrostu gospodarczego, a nie generowanie zysku, firma realizuje projekty w imieniu prywatnych i publicznych organizacji w całej Północnej Walii.

W ciągu 17 lat aktywności na rynku, Menter Mon uzyskała ponad 50 mln Euro dotacji z takich źródeł, jak EFRROW, LEADER, EFRR, EFS, EFR, rząd walijski i różne instytucje walijskie i inne. Inwestycja ta stworzyła ponad 500 miejsc pracy na wyspie, 90 nowych przedsiębiorstw start-up, 30 nowych firm spożywczych i ponad 100 nowych produktów spożywczych, wspierała dywersyfikację 35 gospodarstw, oraz trwale polepszyła wiele aktywów społeczności.

Menter Mon pozostaje bliska założeniom inicjatywy LEADER i nadal funkcjonuje jako LGD, chociaż obecnie stanowi ona stosunkowo niewielką część otrzymywanych dotacji. Niedawno firma zaangażowała się w działania Lokalnej Grupy Rybackiej razem z sąsiadującą LGD LEADER z Gwynedd.

Źródło, <http://www.mentermon.com/menter-mon.htm>

2.2.2 CLLD na obszarach przybrzeżnych i zależnych od rybołówstwa

Rozwój kierowany przez lokalną społeczność w zakresie rybołówstwa i obszarów przybrzeżnych ma w porównaniu do obszarów wiejskich mniejszy zasięg i realizowany jest od niedawna. Obecnie istnieją 303 lokalne grupy rybackie (LGR) w 21 krajach UE. EFR inwestuje około 567 milionów Euro w rozwój lokalny, co stanowi około 13% jego całkowitego budżetu. To przyciąga kolejne 239 milionów z finansowania krajowego, dając każdej grupie średnio około 3 miliony ze środków

publicznych. Jednak kwoty te są bardzo różne, od zaledwie 200,000 Euro do ponad 17 mln Euro dla niektórych grup w całym okresie.

Większość grup działa dopiero od roku lub dwóch lat, więc nie jest jeszcze możliwe pełne oszacowanie wyników w zakresie prywatnych inwestycji lub utworzonych miejsc pracy. Jednak w ramach programu realizowanych jest już około 3000 małych projektów, głównie związanych z podniesieniem wartości produktów rybołówstwa, dywersyfikacją, poprawą stanu środowiska i społeczności oraz poprawą powiązań pomiędzy rybakami i innymi podmiotami lokalnymi. Bardziej szczegółowa analiza wyników zostanie przeprowadzona w 2013 roku.

Mimo swojej krótkiej historii, Oś 4 dostarcza wiele doświadczeń i wniosków do wykorzystania podczas realizacji CLLD:

- Oś 4 ma bardziej sektorowy charakter i jest bardziej zorientowana na grupę docelową niż LEADER, ponieważ jej głównym celem jest tworzenie bardziej zrównoważonych warunków dla społeczności rybackich:
 - może ona zapoczątkować podobne interwencje w ramach EFRR lub EFS, które również mogą mieć więcej tematycznych i sektorowych priorytetów i skupiać się na grupach docelowych.
- Strategie osi 4 są zintegrowane w tym sensie, że starają się poprawić pionowe powiązania między rybakami i innymi uczestnikami łańcucha dostaw, jak również poziome powiązania pomiędzy rybołówstwem i innymi sektorami, takimi jak turystyka i usługi ekologiczne:
 - wpływa to na geografie interwencji w osi 4, które są realizowane zgodnie z rozmieszczeniem działalności rybackiej na wybrzeżu, w ujściach rzek, jeziorach, większych portach i odosobnionych osadach rybackich.
- Około dwie trzecie partnerstw finansowanych w ramach osi 4 współpracuje w pewien sposób z Lokalnymi Grupami Działania LEADER. Współpraca ta może przybierać różne formy, partnerstwa mogą być częścią tej samej organizacji i mogą opracowywać różne metody koordynacji strategii i wyboru projektów:
 - dostarcza to wielu doświadczeń, które mogłyby zostać wykorzystane do koordynacji interwencji wielu funduszy w nowym okresie.
- Oś 4 dostarcza przykładów możliwych problemów i funkcjonowania wsparcia potrzebnego, gdy rozwój kierowany przez lokalną społeczność jest realizowany przez krajowych, regionalnych i lokalnych aktorów, którzy nie mają doświadczenia w stosowaniu takiego podejścia:
 - istnieje możliwość wspólnego uczenia się i budowania potencjału jednostek związanych z wszystkimi czterema funduszami w przyszłym okresie.

W przyszłości Komisja chciałaby rozbudować działania w ramach osi 4. Przewidziano dwa rodzaje strategii: *węższe strategie*, które skupiają się bardziej na powiązaniach w ramach lokalnych łańcuchów dostaw rybackich, oraz *szersze strategie* dotyczące dywersyfikacji, lokalnych elementów „niebieskiego” wzrostu i zarządzania środowiskiem morskim i przybrzeżnym.

Oba rodzaje strategii oferują możliwość współpracy z pozostałymi trzema funduszami:

- EFRR może być wykorzystywany dla bardziej izolowanych społeczności rybackich na obszarach wiejskich,
- EFRR może wspierać inwestycje w produkcję i infrastrukturę,

- EFS może być wykorzystywany do poprawy osiągnięć edukacyjnych, możliwości zatrudnienia i integracji społecznej osób z mniej uprzywilejowanych grup, takich jak imigranci, mniejszości etniczne i społeczności zmarginalizowane.

Ramka B: LGR w delcie rzeki Ebro, Katalonia, Hiszpania - Przykład lokalnego zarządzania kilkoma funduszami

Terytorium objęte LGR cieszy się możliwościami związanymi z bogatymi zasobami naturalnymi w delcie rzeki Ebro, a jednocześnie stawia czoła wyzwaniom z jakimi zmagają się tradycyjne sektory, takie jak rybołówstwo, akwakultura, rolnictwo. Ponad jedna trzecia z 75,000 mieszkańców tego regionu jest obecnie bezrobotna.

Utworzenie partnerstwa w 2009 r. było ważnym przełomem samo w sobie, ponieważ po raz pierwszy udało się zrzeszyć w ramach jednego związku 6 lokalnych organizacji rybołówstwa (confraries de pescadors), hodowców skorupiaków, gminy, Park Krajobrazowy Delta de l'Ebre, organizacje pozarządowe i sektor prywatny. W zarządzie LGR, organizacje rybackie i organy publiczne są reprezentowane w ramach partnerstwa i posiadają taką samą liczbę głosów jak partnerzy prywatni.

Ze środkami publicznymi w kwocie ok. 3 mln Euro, partnerstwo postawiło sobie za cel łączenie zrównoważonego rybołówstwa i prężnej gospodarki turystycznej, podkreślając związek między dobrze zachowanym środowiskiem naturalnym i jakością swoich produktów.

Przez okres dwóch lat działania sfinansowały one 30 małych i średnich projektów, w tym działań promocyjnych i edukacyjnych dla szkół i szerszej publiczności, projektów mających na celu zwiększenie sprzedaży w lokalnych restauracjach i placówkach turystycznych, działań w zakresie turystyki ekologicznej w tradycyjnej akwakulturze jako nowe źródło dochodu dla hodowców skorupiaków, dywersyfikację w kierunku działań uzupełniających, jak produkcja soli morskiej i lodu, i szereg uzupełniających działań na rzecz poprawy stanu środowiska. Menedżer partnerstwa odgrywa ważną rolę w zapewnieniu, że inwestycje spełniają cele społeczne i środowiskowe określone w strategii.

Środki publiczne jakie otrzymali do tej pory przyciągnęły kolejne 30% z prywatnych inwestycji i wygenerowały znacznie wyższe ceny docelowe dla lokalnych produktów rybołówstwa. Ich głównym celem nie było tworzenie miejsc pracy, ponieważ byłoby to łatwiejsze do osiągnięcia poprzez wspieranie niekontrolowanego rozwoju turystycznego. Jednak na koniec okresu oszacowano, że utworzono lub utrzymano około 60 miejsc pracy dla mieszkańców.

Źródło: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/flagsheet/flag-factsheet-spain-litoral-costa-del-ebro>

2.2.3 CLLD w miastach i obszarach miejskich

W przeszłości, zarówno EFRR i EFS wspierały ważne, ale oddzielne inicjatywy z wieloma elementami podobnymi do CLLD. Nowa wspólna propozycja obejmująca oba te fundusze stwarza dużą szansę na bliższą współpracę z miastami na poziomie lokalnym.

W latach 1994-2006 polityka spójności wspierała dwie rundy Inicjatywy Wspólnotowej URBAN, która koncentrowała się głównie na ubogich dzielnicach miejskich o średniej populacji 28,000 osób. Według oceny ex-post inicjatywy URBAN II, kluczowym czynnikiem leżącym u podstaw udanych projektów była lokalna własność. Projekty były wybierane zgodnie z lokalnym postrzeganiem potrzeb, przy zaangażowaniu lokalnych podmiotów, i realizowane w ramach partnerstwa z

mieszkańcami. Więksi gracze pełnili ważną rolę w dostarczaniu wiedzy i potencjału administracyjnego.

EFRR współfinansuje również transnarodowy program nauki i tworzenia sieci URBACT. Od 2007 URBACT II objął około 500 miast w ramach około 60 tematycznych sieci wymiany i uczenia się. Każde miasto, które bierze udział w sieci URBACT II powołało grupę wsparcia zainteresowanych podmiotów, która opracowuje lokalny plan działania. Choć lokalne grupy wsparcia URBACT nie mają na celu realizowania lokalnego planu działania i nie są automatycznie finansowane, wiele może stanowić zaczątek dla partnerstw i strategii CLLD.

Opierając się na doświadczeniach inicjatyw wspólnotowych URBAN i URBACT, CLLD może przyjąć szereg form w ramach partnerstw i strategii miast, w tym:

- Podejścia oparte na sąsiedztwie. Mogą one obejmować zaniedbane dzielnice miast, okręgi przemysłowe, tereny poprzemysłowe, przedmieścia, itp.
- Mniejsze miasta, miasta handlowe i otaczające je obszary wiejskie.
- Podejścia tematyczne zajmujące się konkretnymi wyzwaniami w środowisku miejskim, np. bezrobocie i rynek pracy, wykluczenie społeczne, mobilność w miastach lub lokalne plany efektywności energetycznej.
- Podejście grupy docelowej skoncentrowane np. na młodych ludziach, Romach, kobietach lub imigrantach.

We wszystkich tych obszarach istnieje wiele możliwości koordynowania twardych inwestycji wspieranych głównie przez EFRR z miękkimi działaniami wspieranymi głównie przez EFS. Zgodnie z porozumieniem Rady UE w sprawie podejścia ogólnego dotyczącego rozporządzenia w sprawie EFRR z października 2012 roku, co najmniej 5% alokacji EFRR dla państwa członkowskiego przeznaczona jest na zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju miast. Inwestycje ujęte w tej kopercie najprawdopodobniej będą zarządzane za pomocą narzędzia zintegrowanych inwestycji terytorialnych (*Integrated Territorial Investment - ITI*), konkretnego programu operacyjnego lub specjalnej osi miejskiej w ramach programów operacyjnych. Jednak zakres wykorzystania CLLD w miastach i obszarach miejskich jest również ważny. Na przykład, państwa członkowskie mogą rozważyć możliwość włączenia CLLD jako jednego z elementów strategii miejskich i ITI.¹⁴

¹⁴ Oddzielne wytyczne na temat ITI są obecnie przygotowywane przez Komisję.

Ramka C: Berlin, dekada inwestycji z EFRR w zakresie spójności społecznej

Berlin realizuje duży program w ramach federalnej inicjatywy Społecznie Zintegrowane Miasto. W latach 1999-2009 miasto wykorzystało 83,5 mln Eur z EFRR, 35 mln z federalnego programu i 83,5 mln z budżetu miasta.

Przypadek Berlina stanowi wyjątkowy przykład dobrych praktyk w tym sensie, że udoskonalił i rozszerzył oryginalne zamysły programu. Program początkowo obejmował 15 obszarów, a obecnie już 34. Jednak w okresie realizacji niektóre obszary opuściły program, ponieważ ich warunki, mierzone za pomocą wskaźników, uległy poprawie. Obszary są klasyfikowane jako obszary prewencji (dla grup zagrożonych), lub obszary interwencji na średnią i dużą skalę.

34 obszary są obecnie włączone do programu opartego na koszyku społeczno-gospodarczych wskaźników. Obszary różnią się wielkością, największym jest Marzahn NW, peryferyjny system osiedli gdzie mieszka około 22,000 osób. Wszystkie 34 obszary obejmują populację 391,968 osób, w porównaniu do 3.5 mln mieszkańców Berlina.

Biura zarządzania okolicą zostały powołane na każdym obszarze. Przeważnie są one tworzone w sektorze prywatnym za pośrednictwem otwartych procesów przetargowych. Grupy sąsiedzkie współpracują z radą dzielnicy w opracowywaniu strategii i planu działania dla obszaru.

Innowacyjnym elementem w modelu berlińskim jest wykorzystanie podejścia budżetu partycypacyjnego w celu przyciągnięcia pomysłów na projekty. Pomysły są głosowane w ramach każdego z pięciu rodzajów funduszy, które obejmują różne rodzaje i wielkości inwestycji oraz czerpią z bezpośredniego zaangażowania mieszkańców. Zespoły zarządzania dzielnicami stanowią platformę dla tworzenia sieci i interakcji dla wielu grup i podmiotów w celu omówienia i identyfikacji lokalnych potrzeb, wartości i odpowiedzi. Jednym z efektów programu jest wzmocnienie pozycji obywateli poprzez współpracę w zakresie projektów.

Źródło: AEIDL 2013 UE Sprawozdanie ze studiów przypadku dla EC DG REGIO

2.2.4 CLLD w zwalczaniu bezrobocia i w odniesieniu do kwestii społecznej integracji

W porównaniu z EFRR, Europejski Fundusz Społeczny stanowi politykę opartą raczej na ludziach niż na terytorium, jednak EFS ma również długą tradycję wspierania lokalnych inicjatyw rozwojowych. Dla przykładu, szacuje się, że około połowa z około 3300 partnerstw finansowanych przez EFS w latach 2000-2006 w ramach inicjatywy EQUAL miała charakter lokalny (nawet jeśli wiele z nich nie spełniało wszystkich warunków CLLD). W bieżącym okresie również mamy liczne przykłady (np. *Starken vor Ort* w Niemczech), ale nie są one tak widoczne jak w innych funduszach.

W kolejnym okresie, artykuł 12 projektu rozporządzenia w sprawie ESF pozwala EFS na kontynuowanie wsparcia dla lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia i paktów zatrudnienia, otwiera możliwość wdrażania rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność, jak również zrównoważonych miejskich strategii rozwoju wraz z EFRR.

Komisja uważa, że CLLD może być użytecznym narzędziem dla wzmocnienia pozycji lokalnych społeczności, w tym grup w niekorzystnej sytuacji, w celu poprawy zdolności instytucjonalnej lokalnych interesariuszy, a w szczególności organizacji pozarządowych, oraz w celu tworzenia innowacji społecznych na poziomie lokalnym.

W kontekście rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność, EFS może być wykorzystywany, między innymi, do:

- zapewnienia dostępu do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy poprzez szkolenia i działania dostosowane do lokalnych potrzeb rynku pracy;
- poprawy zrównoważonej integracji młodych ludzi bez pracy, wykształcenia lub szkoleń;
- ograniczenia zjawiska przedwczesnego kończenia nauki;
- promowania równości kobiet i mężczyzn w dostępie do zatrudnienia i rozwoju kariery zawodowej, poprzez zwalczanie stereotypów dotyczących płci w edukacji i szkoleniu, zmniejszenie segregacji ze względu na płeć na rynku pracy, rozwój przedsiębiorczości kobiet oraz wspieranie godzenia pracy i życia osobistego kobiet i mężczyzn;
- opracowania indywidualnych ścieżek integracji i powrotu do zatrudnienia dla osób oddalonych od rynku pracy;
- poprawy integracji zmarginalizowanych społeczności takich jak Romowie i zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną;
- promowanie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Ramka D: Starcken vor Ort Niemcy - program dla młodzieży i kobiet z grup zagrożonych finansowany przez EFS

Niemiecki program EFS „STARKEN vor Ort” („Program na rzecz wzmocnienia pozycji na szczeblu lokalnym) stanowi część ogólnej inicjatywy „JUGEND STARKEN”, której celem jest wspieranie społecznej, edukacyjnej i zawodowej integracji młodych osób w niekorzystnej sytuacji.

Realizację *STARKEN vor Ort* rozpoczęto w 2009 roku w 280 jednostkach administracyjnych i lokalnych obszarach na terenie całych Niemiec. Fundusze pochodzą ze środków krajowych udostępnianych przez władze lokalne (15%) i ze środków EFS (85%). Mikro-projekty wspierane w ramach programu mają na celu dotarcie do wszystkich zagrożonych grup młodych ludzi do 25 roku życia i kobiet, którzy cierpią z powodu wykluczenia społecznego i/lub wymagają szczególnej opieki.

Beneficjentami końcowymi programu są małe inicjatywy lokalne i sieci. Mikro-projekty, osadzone w lokalnych planach działania, są dyskutowane w ramach lokalnych komitetów. W skład lokalnych partnerstw wchodzi lokalne podmioty i instytucje, obywatele, pracownicy, wolontariusze, urzędnicy i politycy.

STARKEN vor Ort realizuje projekty na terenie całych Niemiec. Program obejmuje 280 lokalizacji w 158 gminach i 45 powiatach. Obszary różnią się wielkością, od bardzo małych, zaledwie 734 mieszkańcami (miasto ABlar) do 382,571 mieszkańców (powiat Erzgebirge). Program obejmował obszary o łącznej populacji 9.4 mln osób. Około połowę osób stanowiły kobiety, a prawie jedną czwartą ludzie młodzi.

W całym okresie programu wydatkowano 74 mln Euro z EFS [sprawdzić]. Zrealizowano 9000 projektów na rzecz prawie 250,000 młodych ludzi i kobiet znajdujących się w szczególnej sytuacji.

Źródło: AEIDL 2010 Badanie lokalnych inicjatyw zatrudnienia, niemiecki załącznik przez Gsub

2.2.5 Okazja do współpracy

Powyższe przykłady ilustrują potencjalne wyniki jakie można osiągnąć przy zastosowaniu CLLD na różnych obszarach w ramach każdego z czterech głównych funduszy. Każdy fundusz skupia się na innych obszarach i z wyjątkiem Europejskiego Funduszu Społecznego, ma tendencję do koncentrowania się na konkretnym rodzaju obszarze. W kontekście obecnego nacisku na fundusze publiczne, lepsza koordynacja nie jest rozwiązaniem - jest absolutną koniecznością.

Przykłady potencjalnej wartości dodanej współpracy są liczne i obejmują: potrzebę ostrożnego łączenia twardych inwestycji finansowanych z EFRR i miękkich inwestycji finansowanych przez EFS w celu rozwiązania problemów ubogich obszarów i grup w miastach; możliwość korzystania zarówno z EFRROW jak i EFRR w celu poprawy wzajemnie korzystnych powiązań między obszarami wiejskimi i miejskimi; synergię pomiędzy EFMR oraz EFRR i EFS w ramach działań związanych z infrastrukturą i szkoleniami wymaganymi do adaptacji większych portów rybackich, itd.

Najbardziej wydajną i korzystną formą współpracy jest możliwość wspólnego finansowania zaproponowana przez Komisję i opisana w dalszej części niniejszego przewodnika. Państwa członkowskie będą musiały wprowadzić w tym celu szereg procedur, a to może okazać się nieodpowiednie lub niemożliwe dla wszystkich krajów lub obszarów. W takich przypadkach koordynację można usprawniać na różne sposoby: na poziomie strategii, partnerstw, oraz poprzez wydzielenie obszarów interwencji. We wszystkich przypadkach, celem musi być wzmocnienia wyników, jakie można osiągnąć w poszczególnych programach poprzez poprawę synergii – oraz unikanie rozcieńczenia. Poniższe rozdziały zawierają wytyczne mające pomóc państwom członkowskim w wyborze formy współpracy, która najlepiej pasuje do ich sytuacji.

3 Jak skoncentrować CLLD na tym do czego najlepiej się nadaje w umowach o partnerstwie?

- Wprowadzenie do wspólnych ram strategicznych i umów o partnerstwie
- Co i dlaczego. Określenie wyzwań i celów CLLD
- Gdzie? Geografia efektywnego rozwoju lokalnego
- Czym zajmują się poszczególne fundusze?
- Jak pracować razem?

3.1 Wprowadzenie do wspólnych ram strategicznych i umów o partnerstwie

Komisja zaproponowała wspólne ramy strategiczne¹⁵ na lata 2014-2020. Wspólne ramy strategiczne przekładają cele strategii Europa 2020 na priorytety dla europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Celem jest poprawa koordynacji między tymi funduszami, tak aby zmaksymalizować wpływ interwencji UE i ich wkład w realizację europejskich celów. Krajowe i regionalne władze będą wykorzystywać wspólne ramy strategiczne jako podstawę dla sporządzania umów partnerskich, zgodnie z celami dotyczącymi wzrostu gospodarczego Europy i zatrudnienia na rok 2020.

Analiza różnic i potrzeb rozwojowych w odniesieniu do celów tematycznych określonych we wspólnych ramach strategicznych jest wymagana w umowie o partnerstwie w ramach porozumienia o zapewnieniu dostosowania do strategii Europa 2020¹⁶. Na podstawie tej analizy, państwa członkowskie powinny określić zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego wspieranego przez fundusze ESI¹⁷, w tym CLLD, wyjaśniając, w jaki sposób zamierzają osiągnąć integrację.

Rozwój ogólnej wizji dla celów realizacji CLLD jest prawdopodobnie jednym z najważniejszych kroków dla jego skutecznej realizacji. Państwa członkowskie w pierwszej kolejności muszą zdecydować co chcą osiągnąć stosując CLLD. Następnie mogą zdecydować, czy mają wystarczające zasoby i odpowiedni zakres poszczególnych funduszy by sobie z tym poradzić, a jeśli nie, mogą zorganizować najbardziej odpowiednie połączenie funduszy, aby osiągnąć swoje cele.

¹⁵ Patrz dokument roboczy Komisji z 14.3.2012: Elementy wspólnych ram strategicznych na lata 2014-2020.

¹⁶ Patrz artykuł 14(a)(i) CPR.

¹⁷ Artykuł 14(b) CPR.

Tabela poniżej zawiera szablon dla informacji, które państwa członkowskie powinny przekazać w odniesieniu do CLLD w umowach o partnerstwie. Pierwsze cztery punkty dotyczą informacji odpowiadających na pytania dlaczego, co, gdzie i kto, w odniesieniu do rozwoju lokalnego, natomiast kolejne cztery punkty dotyczą sposobu realizacji.

Ramka 2: Jak włączyć CLLD do umów o partnerstwie?

Państwa członkowskie powinny przedstawić podejście przyjęte w odniesieniu do rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność (CLLD), w tym:

1. **Co?** Główne problemy, które państwo członkowskie zamierza rozwiązać z pomocą podejścia CLLD;
2. **Dlaczego?** Główne cele i priorytety dla CLLD w państwie członkowskim;
3. **Gdzie?** Rodzaje terytoriów, gdzie CLLD będzie realizowany (np. miejskie, wiejskie, miejsko-wiejskie, transgraniczne, obszary o szczególnych właściwościach, takich jak obszary podmiejskie, wiejskie ze zurbanizowanym centrum, obszary przybrzeżne lub obszary z silnym wymiarem rybołówstwa);
4. **Który fundusz?** Identyfikacja funduszy ESI, które będą stosowane dla CLLD, przybliżony planowany budżet dla każdego funduszu, rola każdego funduszu ESI na różnych typach obszarów, biorąc pod uwagę, że CLLD jest obowiązkowy w ramach EFRROW (LEADER);
5. Jak pracować razem?
 - Czy państwo członkowskie będzie wspierać lokalne strategie rozwoju finansowane z wielu funduszy ESI, a jeśli nie, to jak podejście zintegrowane zostanie osiągnięte na poziomie lokalnym;
 - Koordynacja i plany administracyjne dla CLLD, oraz szczególna rola lokalnych grup działania w ich realizacji;
 - W stosownych przypadkach, czy państwo członkowskie zamierza stosować możliwość wyznaczenia wiodącego funduszu w kontekście zintegrowanych wielofunduszowych lokalnych strategii rozwoju.
 - Ustalenia dotyczące wstępnego wsparcia.

Proponowany wzór dotyczący informacji, które powinny być uwzględnione przez państwa członkowskie w zakresie CLLD w umowach o partnerstwie (w odniesieniu do artykułów 28-31 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, artykułu 9 rozporządzenia w sprawie europejskiej współpracy terytorialnej i przepisów dotyczących funduszy EFRROW, EFS, EFRR i EFMR).

3.2 Co i dlaczego? Określenie wyzwań i celów (pytania 1 i 2)

Zainteresowane strony zaangażowane w każdy z funduszy muszą określić główne wyzwania, cele i priorytety, którymi najlepiej można zająć się na poziomie lokalnym. Muszą one odnieść wyniki, które chcą osiągnąć do celów strategii Europa 2020 oraz wspólnych ram strategicznych. Na przykład: w przypadku EFS mogą to być zintegrowane lokalne strategie rozwoju umiejętności w odniesieniu do tworzenia lokalnego rynku pracy, wspierania grup w najbardziej niekorzystnej sytuacji, w przypadku EFRR może to być związane ze zintegrowanymi planami rewitalizacji niektórych dzielnic w dużych miastach i małych miastach na obszarach wiejskich; w przypadku EFRROW i EFMR może to oznaczać konkretne wyzwania na różnych obszarach wiejskich i/lub rybołówstwa i obszarach przybrzeżnych.

W rzeczywistości, istnieje hierarchia (przynajmniej) czterech poziomów wzajemnie powiązanych celów i zadań dla kolejnego okresu finansowania, które muszą zostać wzięte pod uwagę.

- trzy główne filary strategii UE 2020 na rzecz inteligentnego, ekologicznego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu;
- przekładają się one na sześć głównych celów ilościowych;
- wspólne ramy strategiczne wyróżniają wśród nich jedenaście celów tematycznych - trzy ekonomiczne, trzy środowiskowe, cztery społeczne i jeden dotyczący zarządzania.
- każdy z czterech funduszy ma szereg priorytetów, które przyczyniają się do realizacji 11 celów tematycznych (zwanych priorytetami inwestycyjnymi w ramach EFS i EFRR i priorytetami Unii Europejskiej w ramach EFRROW i EFMR). EFMR powinien również wspierać ogólne cele Wspólnej Polityki Rybołówstwa, a EFRROW cele Wspólnej Polityki Rolnej:
 - aby ułatwić programowanie, w ramach programów operacyjnych obejmujących EFRR i EFS, CLLD będzie programowany w ramach jednego konkretnego priorytetu inwestycyjnego. jeżeli cała oś priorytetowa jest realizowana przy pomocy CLLD, może skorzystać z wyższej o 10% stopy współfinansowania z tych funduszy na poziomie osi priorytetowej¹⁸.
 - w odniesieniu do EFRROW, państwa członkowskie będą musiały wyraźnie wskazać obszary w jakich LEADER może potencjalnie wnieść swój wkład. najbardziej oczywistym z nich jest obszar 6 (b) wspierający rozwój lokalny na obszarach wiejskich (patrz pkt 4 poniżej). dodatkowe obszary/tematy można dodać, jeśli zostanie to uzasadnione przez państwo członkowskie na podstawie analizy SWOT. wybrane lokalne strategie rozwoju będą musiały wspierać główne obszary wyznaczone do realizacji programu LEADER. LEADER jest obowiązkową częścią programów rozwoju obszarów wiejskich i będzie korzystać z dofinansowania w wysokości do 80% (lub 90%).
 - w ramach EFMR, CLLD jest programowany w ramach czwartego priorytetu Unii („wzrost zatrudnienia i spójności terytorialnej”).

Rozwój terytorialny, jako zintegrowane podejście wielosektorowe, może przyczynić się na różne sposoby do realizacji strategii Europa 2020. Komisja jest zdania, że CLLD powinien zostać uznany za elastyczne narzędzie do zaspokajania potrzeb różnych obszarów. Oznacza to, że nawet jeśli CLLD zostanie zaprogramowany w ramach jednego priorytetu, może być wykorzystywany do osiągnięcia wyników, które wspierają wszystkie 11 celów tematycznych ujętych we rozporządzeniu ustanawiającym wspólne przepisy¹⁹, zgodnie z celami odpowiedniego programu.

Zaleca się wprowadzenie ogólnych zasad kwalifikowalności dla działań finansowanych w ramach CLLD, opisanych w części 8.3.

3.3 Gdzie? Geografia efektywnego rozwoju lokalnego (pytanie 3)

Według wzoru umowy o partnerstwie, każdy Fundusz musi określić geografie wyzwań, które chce podjąć, oraz określić miejsca ich skupienia w takich formach, które mogą być podjęte na poziomie lokalnym, w sposób spójny i skuteczny. Dla przykładu, problematyczne lokalne rynki pracy, stężenie grup szczególnie narażonych, takich jak Romowie i migranci, poszczególne klastry działalności

¹⁸ Patrz Artykuł 110.5 CPR.

¹⁹ Patrz Artykuł 9 CPR.

gospodarczej, problemy fizyczne, takie jak mieszkalnictwo lub transport, oraz kwestie środowiskowe, np. dorzecza, łańcuchy górskie itd. Geografia tych wyzwań i skala idealna do walki z nimi mogą się pokrywać lub nie. Może to wiązać się z pracami na poziomie zaledwie jednej dzielnicy w mieście, lub kilku dzielnic tego samego typu, na poziomie małego miasta i jego wiejskich okolic lub w granicach większego miasta i obszarów podmiejskich, lub wokół ujścia rzeki, jeziora lub dorzecze (rozdział poniżej zawiera opis możliwych rodzajów i kształtów obszarów).

Szczególną uwagę należy poświęcić kwestii ubóstwa, ponieważ państwa członkowskie mają za zadanie przedstawić w umowach o partnerstwie, zintegrowane podejście do zaspokojenia szczególnych potrzeb obszarów geograficznych najbardziej dotkniętych ubóstwem lub potrzeb grup docelowych gdzie istnieje duże ryzyko dyskryminacji lub wykluczenia, ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zmarginalizowanych. Jeżeli państwa członkowskie zdecydują się na podejście terytorialne, powinny zastanowić się nad potencjalnym wsparciem CLLD.

3.4 Czym zajmują się poszczególne fundusze? (pytanie 4)

Aby zdecydować o tym, czym zajmują się poszczególne Fundusze i ile zasobów zostanie przyznanych dla CLLD, ważne jest spojrzenie wstecz na to, kto przeprowadza już interwencje w celu rozwiązania tych problemów, na jaką skalę i czy istniejące zasoby i ich zakres działania są wystarczające (na przykład, mocne i słabe strony poszczególnych grup LEADER lub lokalnych organizacji finansowanych z innych funduszy). Tylko wtedy możliwe jest zidentyfikowanie obszarów gdzie CLLD może mieć największy wpływ i omówienie sposobów osiągnięcia najlepszego efektu synergii między funduszami.

Niektóre z istotnych zagadnień, w odniesieniu do których państwa członkowskie muszą podjąć decyzje obejmują następujące kwestie: czy EFRR i EFS zaprogramują zasoby dla CLLD poza obszarami miejskimi, czy EFRROW będzie obejmował także małe miasta i porty rybackie, a także czy EFMR będzie ograniczony do obszarów przybrzeżnych, czy też będzie również interweniować na obszarach jezior i rzek.

3.5 Jak pracować razem? (pytanie 5)

Państwa członkowskie powinny określić w umowie o partnerstwie wspólne ustalenia administracyjne dla CLLD: wspólne struktury i uzgodnienia administracyjne, szacunkową liczbę potencjalnych lokalnych grup działania i oczekiwane ramy budżetowe dla wspieranych strategii, jak również wspólne kryteria i procedury wyboru dla LGD, w stosownych przypadkach, itp.

Pożądane jest, aby państwa członkowskie zaprojektowały najbardziej elastyczne i kompleksowe ramy, pozwalające na pełną integrację rozwoju lokalnego, i pozostawiły LGD następujące decyzje:

- dokonanie wyboru, czy zaprojektować lokalną strategię przy pomocy kilku funduszy czy tylko jednego funduszu, w tym obszar, który strategia obejmie;
- wyboru celów i działań, które mają być uwzględnione w strategii: wybór funduszy wspierających będzie naturalną konsekwencją charakteru strategii;
- w przypadku strategii, która jest wspierana przez więcej niż jeden fundusz, kwestia czy należy określić fundusz wiodący dla lokalnej strategii.

Rodzaj wsparcia przygotowawczego, które będzie dostępne dla podmiotów lokalnych, powinien zostać opisany w umowie o partnerstwie. Ponieważ budowanie potencjału dla CLLD jest kluczowym elementem jego sukcesu, państwa członkowskie powinny wyjaśnić w umowie o partnerstwie w jaki sposób fundusze zapewnią i będą koordynować wsparcie.

W rozporządzeniu ustanawiającym wspólne przepisy (artykuł 5) stwierdzono, że te i inne punkty w umowie o partnerstwie muszą zostać opracowane we współpracy z wieloma zainteresowanymi stronami, w tym „właściwymi organami regionalnymi, lokalnymi, miejskimi i innymi władzami publicznymi; partnerami gospodarczymi i społecznymi oraz podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie”. Podmioty te powinny także „być zaangażowane w przygotowywanie, realizację, monitorowanie i ocenę programów operacyjnych”.

4. Jak identyfikować skuteczne strategie, silne partnerstwa i spójne obszary? Kluczowe elementy dla programów

- Wprowadzenie
- Projektowanie wysokiej jakości lokalnych strategii w celu osiągnięcia wyników
- Mobilizacja kluczowych aktorów i budowanie partnerstwa
- Wybór odpowiednich typów, rozmiarów i kształtów obszarów

4.1 Wprowadzenie

Komisja przygotowuje wzór umowy o partnerstwie i szablony/wytyczne dla programów w ramach każdego z czterech funduszy, które mogą realizować CLLD (EFRROW, EFMR, EFRR i EFS). Szablony określają podstawowe informacje, które państwa członkowskie powinny przekazać w celu spełnienia wymagań i zatwierdzenia ich programów. Obejmują one²⁰:

- zasady dotyczące identyfikacji obszarów, w których rozwój kierowany przez lokalną społeczność będzie realizowany zgodnie z umowami o partnerstwie;
- opis procedury wyboru, zatwierdzenia i finansowania strategii rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność i lokalne grupy działania;
- orientacyjny przydział środków na wsparcie dla CLLD w ramach przedmiotowego funduszu.

W celu osiągnięcia jak najlepszych wyników realizacji rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność, państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę następujące wytyczne dla strategii, partnerstw i obszarów.

4.2. Projektowanie wysokiej jakości lokalnych strategii w celu osiągnięcia wyników

Sprawozdanie Trybunału Obrachunkowego z 2010 r. na temat inicjatywy LEADER²¹ stwierdza, że „lokalne strategie powinny być w centrum podejścia LEADER, nadając partnerstwom rację bytu i obiecując uzyskanie wartości dodanej poprzez lokalne rozwiązania dostosowane do osiągnięcia lokalnych celów rozwoju obszarów wiejskich”. Lokalne strategie są działaniami, w ramach których partnerstwa mogą wykazać osiągnięcie wyników niemożliwych do osiągnięcia przy zastosowaniu innych metod, poprzez łączenie ze sobą różnych środków i sektorów, innowacje i współpracę. Wynika stąd, że jakość strategii powinna być jednym z głównych wyznaczników doboru lokalnych partnerstw, zarządzania i kontroli, realizacji i oceny wyników.

²⁰ Należy pamiętać, że EFMR posiada dodatkowe wymagania dotyczące treści programu operacyjnego w zakresie CLLD.

²¹ Patrz przypis 9.

Ramka 3: Co powinna uwzględniać lokalna strategia rozwoju?

- definicję obszaru i ludności objętych strategią;
- analizę potrzeb i potencjału obszaru w zakresie rozwoju, w tym analizę mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń;
- opis strategii i jej celów, opis zintegrowanego i innowacyjnego charakteru strategii oraz hierarchię celów, w tym jasne i wymierne cele dotyczące produktów/usług lub rezultatów. Strategia jest spójna z odpowiednimi programami wszystkich zaangażowanych funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych;
- opis procesu zaangażowania społeczności w opracowanie strategii;
- plan działania wskazujący, w jaki sposób cele przekładają się na działania;
- opis rozwiązań w zakresie zarządzania i monitorowania strategii wykazujący potencjał lokalnej grupy działania do realizacji strategii oraz opis szczegółowych uzgodnień dotyczących oceny;
- plan finansowy strategii, w tym planowaną alokację każdego z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych.

Projekt rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, Artykuł 29.1

Lokalna strategia rozwoju musi wspierać realizację celów właściwego programu. Kwestia jakości strategii zatwierdzonych do finansowania jest niezmiernie ważna²².

Poniżej przedstawiono niektóre z głównych kwestii, które instytucje zarządzające powinny wziąć pod uwagę przy projektowaniu programów i naborów wniosków dla strategii CLLD:

- Strategia ma służyć lokalnym celom. Zarówno Europejski Trybunał Obrachunkowy jak i Komisja nalegają, by istotą rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność była swoboda odpowiadania na potrzeby lokalne. Spójność i zgodność między lokalnymi strategiami i krajowymi, regionalnymi i subregionalnymi strategiami, w tym sektorowymi, musi zostać zapewniona. W praktyce, konkretne cele i priorytety muszą zostać określone na poziomie lokalnym, odpowiadać na lokalne potrzeby, a jednocześnie być zgodne z celami polityki określonymi w programach.
- Lokalna strategia rozwoju powinna zostać sporządzona na podstawie analizy SWOT (mocne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia), oraz identyfikacji potrzeb lokalnych. Cele strategii powinny uwzględniać te potrzeby i wyznaczać konkretne wymierne cele, koncentrując się na rozwoju długoterminowym, aby rozwiązać konkretne problemy rozwojowe w regionie. Zarówno analiza SWOT jak i rozwój strategii powinny być podejmowane w sposób współuczestniczący, aby zapewnić zaangażowanie społeczności i identyfikację ze strategią.
- Lokalne strategie rozwoju powinny *wspierać powiązania między lokalnymi działaniami rozwojowymi*²³. Zamiast przedstawiać listę niepowiązanych projektów, strategie powinny być

²² Patrz przewodnik DG AGRI dla stosowania osi Leader w programach rozwoju obszarów wiejskich 2007-2013 finansowanych przez EFRROW, poprawiona wersja z marca 2011 r.: http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/en/further-info_en.cfm; Sprawozdanie końcowe Grupy dyskusyjnej 4 „Lepsze lokalne strategie rozwoju” Grupa dyskusyjna 4: <http://enrd.ec.europa.eu/app/templates/filedownload.cfm?id=8EB8D271-0F99-CC64-382A-27F3B8B65B43>

zintegrowane w zakresie spójnych powiązań między działaniami lub projektami opartymi o jasno określone potrzeby lub możliwości. Wybrane lokalnie projekty powinny wspierać realizację celów strategii rozwoju lokalnego, powinny się wzajemnie uzupełniać i nie mieć sprzecznych celów.

- Lokalne strategie rozwoju powinny być „zintegrowane i wielosektorowe”. Połączenia i integracja mogą mieć charakter horyzontalny między poszczególnymi obszarami, jak to jest w przypadku interakcji wiejsko-miejskich lub między rybołówstwem i sąsiadującymi obszarami wiejskimi, lub w danym obszarze, np. w ubogich dzielnicach miejskich lub na obszarach wiejskich. mogą one mieć charakter pionowy, w przypadkach, w których strategia koncentruje się na integracji np. różnych podmiotów w sektorze lub w łańcuchu dostaw. Strategie powinny integrować podejścia rozwojowe z różnych sektorów w spójne wielosektorowe podejście wspierające ogólne długoterminowe cele na tych obszarach. Chociaż punktem wyjścia mogą być konkretny sektor (rybołówstwo lub turystyka), temat lub grupa docelowa, strategia powinna wspierać powiązania z innymi sektorami, ponieważ otwierają one nowe możliwości i są niezbędne dla długoterminowego wspierania rozwoju danego obszaru.
- Strategie powinny mieć innowacyjny charakter. powinny mieć na celu wprowadzenie nowych pomysłów i podejść do obszaru, a nie tylko bronić „dotychczasowych scenariuszy”. Innowacyjność może przybierać różne formy, które są uzasadnione we wspieraniu innowacyjnego charakteru strategii: nowe usługi, nowe produkty, nowe metody organizacji, innowacje społeczne, itp. Innowacyjność powinna być oceniona w odniesieniu do lokalnej sytuacji i pod względem skuteczności w porównaniu do istniejących metod i rozwiązań stosowanych w tym obszarze: działania, które są innowacyjne w określonym miejscu, mogą być już stosowane gdzie indziej.
- *Współpraca i tworzenie sieci* z innymi obszarami mogą być kluczowym elementem strategii. Współpraca rozpoczyna się na poziomie lokalnym pomiędzy różnymi sektorami reprezentowanymi w partnerstwie. Może rozwijać się w etapach, począwszy od wymiany doświadczeń, po transfer obiecujących praktyk dla wspólnego działania. Współpraca z innymi terytoriami realizującymi CLLD również może być narzędziem strategicznym, które lokalna grupa może wykorzystać do osiągnięcia masy krytycznej niezbędnej dla niektórych projektów lub do zmobilizowania uzupełniających zasobów i ekspertyz. LGD może rozwijać współpracę z innym partnerstwem działającym w tym samym regionie lub z państwem członkowskim, jak to często ma miejsce w obszarach sąsiadujących. Projekty współpracy mogą być również prowadzone poza granicami kraju (także w krajach spoza UE), co daje dodatkową wartość dodaną do rozwoju lokalnego.²⁴ Więcej szczegółów na temat działań w zakresie współpracy znaleźć można w części 8.4.
- *Tworzenie sieci* w szerokim znaczeniu jest to narzędzie umożliwiające lokalnym partnerstwom wymianę doświadczeń i uczenie się od siebie nawzajem. Sieci w ramach CLLD mogą mieć charakter formalny (z udziałem LGD, instytucji zarządzających oraz innych zainteresowanych stron), a ich tworzenie może być wspierane na poziomie regionalnym,

²³ W LEADER ('Liaison entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale') oznacza to tworzenie powiązań między działaniami rozwojowymi realizowanymi w gospodarce wiejskiej.

²⁴ Transnarodowy element może teraz zostać ulepszony poprzez umożliwienie LGD realizacji projektów współpracy w ramach transgranicznych programów europejskiej współpracy międzynarodowej (por. artykuł 9 rozporządzenia w sprawie Europejskiej Współpracy Terytorialnej – KOM/2011/0611 wersja ostateczna 2).

krajowym i europejskim²⁵. LGD mogą być również organizowane na zasadzie dobrowolności (krajowe lub regionalne sieci LGD) z sieciami reprezentującymi członków np. w negocjacjach z instytucjami zarządzającymi (np. w komitetach monitorujących programy).

- *Realistyczne budżety*: państwa członkowskie muszą zagwarantować, że budżety rozwoju kierowanego przez lokalne społeczności są odpowiednio do osiągnięcia celów określonych w strategiach lokalnych. Mimo, że istnieje ryzyko nieodpowiedniego wydatkowania, jeśli budżety byłyby zbyt duże, doświadczenie pokazuje, że głównym zagrożeniem jest to, że instytucje zarządzające starają się rozłożyć budżet zbyt szeroko w wyniku nacisków ze strony obszarów kandydujących. Doświadczenia z LEADER i osi 4 EFR pokazują, że minimalna wielkość budżetu dla pełnoprawnej zintegrowanej strategii rozwoju lokalnego wynosi około 3 mln Euro z funduszy publicznych na cały okres. Poniżej tego poziomu trudno wyjść poza małą skalę „miękkich” inwestycji w konkretnych dziedzinach i wspieranie bieżących kosztów partnerstwa oraz aktywizacji lokalnej społeczności.

4.3 Mobilizacja kluczowych aktorów i budowanie partnerstwa

Partnerstwo lokalne jest siłą napędową projektowania i wdrażania strategii. W zakresie rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność określane jest ono mianem lokalnej grupy działania (LGD)²⁶.

Grupa potencjalnych partnerów rozpoczynająca współpracę w danym obszarze jest zwykle punktem wyjścia do prac nad strategią. W miarę analizowania potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru, do pierwotnej grupy zwykle dołączają nowi członkowie pochodzących z różnych grup społeczności lokalnej. Strategia i partnerstwo są tworzone równolegle, stopniowe włączanie nowych sektorów i wymiarów do strategii jest wspierane przez stopniowe poszerzanie partnerstwa o przedstawicieli nowych sektorów, społeczności i obszarów. Ten iteracyjny proces nie powinien się zakończyć po przedstawieniu strategii organom programu. Partnerstwo LGD powinno być raczej postrzegane jako dynamiczny organ, które dostosowuje się do specyfiki lokalnej.

Artykuł 28.1 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy²⁷ opisuje podstawowe cechy rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność, a artykuł 30.3²⁸ określa minimalne zadania dla LGD, w tym wymogi związane ze zdolnościami administracyjnymi i finansowymi oraz ustanowieniem przejrzystych procedur wyboru projektów.

- Partnerstwo jest odpowiedzialne za wybór projektów na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane projekty są zgodne ze strategią.
- Proces decyzyjny w zarządzie partnerstwa LGD nie powinien być zdominowany przez władze publiczne ani żadną z grup interesów. Aby to zapewnić należy przestrzegać następujących zasad:
 - po pierwsze, ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie mogą mieć więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji na poziomie LGD;
 - po drugie, co najmniej 50% głosów w decyzjach w sprawie wyboru projektów musi należeć do niepublicznych partnerów sektorowych. ma to na celu zapewnienie integracyjnego i przejrzystego procesu, różnorodności w strategii i rozsądnego rozłożenia projektów na wiele różnych sektorów.

²⁵ Przykłady struktur wspierających tworzenie sieci można znaleźć w kontekście LEADER i FARNET w okresie 2007-2013 (patrz www.farnet.eu i www.enrd.eu).

²⁶ Patrz Artykuł 30 CPR.

²⁷ Patrz Ramka 1.

²⁸ Patrz Ramka 4.

Są to minimalne wymagania, i podobnie jak w przypadku strategii, instytucje zarządzające powinny ustanowić kryteria wyboru i procedury w celu zapewnienia, że CLLD osiąga pożądane rezultaty.

Aby rzeczywiście uznać rozwój za „kierowany przez społeczność” zalecane jest, by partnerstwo lokalne spełniało co najmniej następujące kryteria:

- musi *sprzyjać włączeniu społecznemu*, tj. składać się z partnerów pochodzących z różnych grup społeczności lokalnej: sektora publicznego, sektora prywatnego i społeczeństwa obywatelskiego i odzwierciedlać charakter i skoncentrowanie strategii.
- zaangażowanie *sektora prywatnego* jest kluczowe dla zapewnienia trwałości projektów oraz zapewnienia niezbędnych środków prywatnych dla projektów.
- skład organu decyzyjnego powinien być zrównoważony pod względem płci i sprawiedliwie reprezentować poszczególne grupy docelowe lokalnej strategii rozwoju, np. młodych ludzi, mniejszości etniczne, osoby upośledzone, grupy szczególnie wrażliwe, itp.
- *procedury pracy, zasady i struktury dla podejmowania decyzji* powinny zagwarantować, że wybór projektów jest zgodny z celami strategii, podejmowany w sposób niedyskryminacyjny i przejrzysty, i pozwala uniknąć w szczególności wszelkiego ryzyka konfliktu interesów. Jeśli chodzi o te ostatnie, LGD powinna ustanowić pisemne procedury wyjaśniające, jak zamierza poradzić sobie z tym ryzykiem (na przykład w protokołach posiedzeń, wstrzymanie się od głosowania, oświadczenia pisemne).
- członkowie oraz pracownicy LGD powinni mieć odpowiednie kompetencje, umiejętności i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Pracownicy muszą mieć również kwalifikacje i/lub doświadczenie w administracyjnym zarządzaniu lokalnymi projektami oraz w dziedzinie finansów, w przypadku gdy LGD zostaną przydzielone zadania z zakresu zarządzania finansami.
- *Aktywizacja* wymaga pracowników o konkretnych umiejętnościach komunikacyjnych i organizacyjnych. Ich zadaniem jest w szczególności wspieranie słabszych członków i obszarów społeczności w procesie rozwoju lokalnego poprzez analizę sytuacji lokalnej, identyfikację i rozwój potencjalnych projektów, stymulowanie potencjalnych beneficjentów oraz pomoc lokalnym koordynatorom projektów w rozwijaniu własnych pomysłów w projekty kwalifikujące się do wsparcia finansowego. Ten rodzaj pracy należy traktować jako inwestycję w potencjał ludzki i społeczny, a nie jako koszt transakcyjny programu.
- Generalnie *minimalna liczba personelu* wymaganego do pełnienia podstawowych funkcji to dwie osoby - wykwalifikowany menedżer i asystent. Liczba pracowników ma być proporcjonalna do złożoności strategii i partnerstwa. Wyższy poziom zasobów ludzkich może być konieczny w zależności od ilości delegowanych dodatkowych zadań administracyjnych, obszaru, ludności, budżetu strategii i wymaganej aktywizacji. W krajach, które stosują LEADER od wielu lat w celu poprawy zdolności organizacyjnych i rozwoju lokalnego na swoich obszarach wiejskich, LGD liczą zwykle 4-5 osób.

4.4. Wybór odpowiednich typów, rozmiarów i kształtów obszarów

Rozporządzenie ustanawiające wspólne przepisy ustanawia, że rozwój kierowany przez społeczność lokalną powinien skupiać się na *konkretnych terytoriach subregionalnych*²⁹. Państwa członkowskie są również proszone o znalezienie równowagi między następującymi kryteriami:

²⁹ Patrz Ramka 1.

- **Wielkość.** Po pierwsze, obszar powinien być wystarczająco duży, aby „oferować wystarczającą masę krytyczną pod względem zasobów ludzkich, finansowych i ekonomicznych dla wsparcia wykonalnej strategii rozwoju”, ale z drugiej strony „powinien być wystarczająco mały, aby umożliwić lokalne interakcje”. Należy to rozumieć w ten sposób, że liczba ludności nie może być mniejsza niż 10,000 i nie większa niż 150,000 mieszkańców. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności, gdy obszar jest słabo zaludniony lub na gęsto zaludnionych obszarach, limity te mogą być odpowiednio obniżone lub podwyższone.
- **Spójność.** Terytorium powinno tworzyć spójną jednostkę w kategoriach geograficznych, gospodarczych i społecznych, biorąc pod uwagę charakter strategii. Jednak obszary, które są spójne z fizycznego punktu widzenia, jak ujścia rzek lub pasma górskie, mogą nie mieć odpowiedniego kształtu lub odpowiedniej wielkości do podjęcia wyzwań w zakresie rynku pracy i rozwiązania problemów niektórych skupisk działalności gospodarczej (tj. jeśli strategia skoncentrowana jest przede wszystkim na relacjach wiejsko-miejskich, obszar powinien obejmować zarówno obszary wiejskie, jak i miejskie i/lub podmiejskie; odpowiedni obszar dla rybołówstwa zależy od przestrzennego rozkładu poszczególnych rodzajów działalności połowowej, itp.). W rezultacie, obszar może nie pokrywać się z granicami administracyjnymi. W niektórych przypadkach, obszar interwencji może nie być geograficznie ciągły (pojedyncze społeczności rybackie wzdłuż ujścia rzeki lub dzielnice romskie w danej aglomeracji).

Oznacza to, że państwa członkowskie mogą określić rodzaje obszarów, gdzie chcą realizować rozwój kierowany przez społeczności lokalne, ale na ogół lepiej pozostawić określenie granic organom na poziomie lokalnym. W niektórych przypadkach konieczne może być rozważenie różnych form współpracy między różnymi i czasami pokrywającymi się obszarami lokalnymi.

Rozwój kierowany przez lokalną społeczność w rzeczywistości może być wykorzystywany dla znacznie szerszego zakresu obszarów niż często się przypuszcza. Na przykład, w większości miast najbardziej oczywistym rodzajem interwencji są działania w rejonach ubogich. Ale można go również stosować w przemyśle, kulturze, nauce lub w dzielnicach centralnych. Może być stosowany w pojedynczych dzielnicach lub w kilku dzielnicach o podobnych problemach, w małych miastach i w otaczających je obszarach wiejskich; na terenach podmiejskich dużych miast lub w obszarach funkcjonalnych rynku pracy.

Rysunek 1: Możliwe konfiguracje CLLD w obszarach miejskich

5 Jak wybrać pomiędzy opcjami wdrażania? Jeden fundusz czy wspólne finansowanie?

- Wprowadzenie
- Lokalne strategie rozwoju obsługiwane tylko przez jeden fundusz
- Lokalne strategie rozwoju wspierane przez kilka funduszy
- Koordynacja między nakładającymi się obszarami LGD w obu opcjach wdrażania

5.1 Wprowadzenie

Istnieją dwie główne opcje realizacji CLLD:

- państwo członkowskie/region może zdecydować się na wsparcie strategii finansowane tylko przez jeden fundusz;
- państwa członkowskie mogą podjąć decyzję o wykorzystaniu możliwości przewidzianych w CLLD i zaoferować elastyczne wsparcie, które może łączyć finansowanie z kilku funduszy w ramach jednej strategii w sposób zintegrowany. Wymagałoby to skoordynowanych struktur zarządzania zaangażowanych funduszy wraz ze wspólnymi naborami wniosków i procedurami wyboru. Ramy te należy przedstawić w umowie o partnerstwie.

W każdym przypadku, wybór strategii finansowania przez jeden lub kilka funduszy (jeśli są dostępne) zostanie dokonany przez LGD, z uwzględnieniem szerszego zakresu możliwości udostępnionych w ramach integracji finansowania, ale także wyższego poziomu złożoności w realizacji tego typu strategii.

5.2 Lokalne strategie rozwoju finansowane tylko przez jeden fundusz

Państwa członkowskie lub regiony mogą zdecydować się na stworzenie ram wykorzystując tylko jeden fundusz na wsparcie dla CLLD w konkretnych typach obszarów.

Rozwiązanie to jest prostsze z punktu widzenia zarządzania. Zasady kwalifikowalności powinny być jak najbardziej szerokie w odniesieniu do celów tematycznych wspólnych ram strategicznych. Wdrażanie jest realizowane przez jedną administrację na szczeblu krajowym lub regionalnym. Sprawozdawczość i zarządzanie finansami podlega jednej procedurze. Kontrole są łatwiejsze do przeprowadzenia a ryzyko podwójnego finansowania jest niższe. Łatwiej jest też zapewnić spójność z innymi obszarami interwencji funduszu. Lokalnie, partnerstwo może być bardziej ograniczone, co prowadzi do mniejszych trudności wewnętrznych. Zespół prowadzący grupę i wspierający projekty może być mniejszy i łatwiejszy w zarządzaniu.

Jednak opcja ta nie obejmuje szerszych strategii i ogranicza osiągnięcia synergii pomiędzy funduszami. Jest mniej prawdopodobne by bardziej ograniczone partnerstwo było w stanie podjąć szerokie horyzontalne wyzwania. W konsekwencji, pełny potencjał zróżnicowanych i integracyjnych lokalnych strategii rozwoju nie zostanie osiągnięty. Budżet może być mniejszy i ograniczać również wielkość zespołu technicznego wspierającego LGD, ponieważ będą one miały dostęp tylko do maksymalnie 25% bardziej ograniczonego budżetu.

Należy zauważyć, że takie podejście nie zwalnia państw członkowskich i regionów z obowiązku zapewnienia spójności i koordynacji z innymi funduszami ESI (artykuł 28.2).

W niektórych przypadkach jednoźródłowe lokalne strategie rozwoju mogą być przeszkodą w tworzeniu strategii spójnych terytorialnie. Na przykład, w bieżącym okresie, małe miasta (na przykład liczące ponad 30,000 mieszkańców) są czasami wyłączone ze strategii LEADER, jeżeli nie są one ujęte w definicji obszarów wiejskich państwa członkowskiego. Małe miasta mogą teraz stać się częścią obszaru strategii, jeżeli udostępnione im zostanie finansowanie CLLD z EFS i EFRR. W ten sposób można poprawić spójność obszaru interwencji LGD.

5.3. Lokalne strategie rozwoju wspierane przez kilka funduszy

Poprzez zdefiniowanie wspólnej metody dla wszystkich funduszy ESI, propozycja Komisji umożliwia państwom członkowskim ustanowienie ram dla CLLD, które pozwalają na pełną integrację, czyli zintegrowane, wielosektorowe lokalne strategie rozwoju opracowane przez szeroką grupę partnerów

reprezentujących różne lokalne interesy. Lokalne grupy działania na danym terytorium mogą zatem opracować i wdrażać strategię otrzymując wsparcie z kilku funduszy ESI.

Strategie wspierane przez kilku funduszy:

- pozwalają na szerszy zakres lokalnych strategii rozwoju, ponieważ strategie mogą dotyczyć większej liczby kwestii i sektorów i mogą być lepiej dostosowane do szczególnych cech terytorialnych, wykorzystując możliwości oferowane przez wszystkie zaangażowane fundusze;
- zakładają zaangażowanie szerszej gamy partnerów, którzy razem mogą lepiej zdefiniować i podejmować wspólne wyzwania horyzontalne;
- pomagają uniknąć sztucznego rozgraniczenia lub pokrywania się strategii otrzymujących wsparcie z różnych funduszy;
- umożliwiają usprawnienia i uproszczenia we wdrażaniu lokalnych strategii, wykorzystując harmonizację zasad wdrażania między funduszami;
- zwiększają ogólny budżet dostępny dla rozwoju lokalnego, zważywszy, że LGD będzie miała dostęp do kilku źródeł finansowania.

Na poziomie lokalnym, wybór ten wymaga solidnego doświadczenia we wdrażaniu rozwoju lokalnego i grupy partnerów, którzy podjęli już współpracę w tym zakresie. Decyzja, czy realizować strategię wspieraną przez kilku funduszy czy korzystać tylko z jednego funduszu przy realizacji lokalnej strategii rozwoju, powinna uwzględniać następujące kwestie:

- powinna być dokonana w oparciu o indywidualne potrzeby i możliwości danego obszaru;
- ważne jest, aby pozwolić LGD na przeprowadzenie własnej oceny wielkości terytorium na jakim ma być realizowana strategia, oraz rodzaju i stopnia integracji.

Strategie wspierane przez kilka funduszy są bardziej skomplikowane w projektowaniu i realizacji, i mogą okazać się trudne do wykonania dla grup wdrażających rozwój lokalny po raz pierwszy. Zatem kluczowe znaczenie będzie miała analiza potencjału LGD i wybór odpowiedniego podziału zadań między LGD oraz władzami odpowiedzialnymi za opracowanie i realizację programu. Działania w zakresie przygotowania i budowania potencjału powinny być organizowane tak aby zwiększyć ich możliwości administracyjne.

Rozwój lokalny wymaga czasu. W poprzednich okresach programowania zrealizowano znaczne inwestycje na wszystkich poziomach w celu utworzenia struktur wdrażania (LGD, ale również na poziomie administracji) i zmobilizowania podmiotów lokalnych wokół wspólnej strategii. Istotne jest, aby chronić wyniki tych inwestycji, w tym istniejącą dynamikę lokalną. Utworzenie nowych ram powinno uwzględniać istniejące już struktury i strategie.

5.4. Koordynacja między nakładającymi się obszarami LGD w obu opcjach wdrażania

W niektórych przypadkach, państwa członkowskie mogą widzieć potrzebę posiadania równoległych strategii na częściowo pokrywających się obszarach ze względu na funkcję jakie pełnią te terytoria.

Na przykład, w bieżącym okresie istnieją przypadki, gdy jeden obszar LGD LEADER lub kilka obszarów LGD częściowo pokrywają się z obszarami LGR wspieranymi przez EFR. Wynika to z faktu, że obszary rybackie, zwłaszcza w obszarach o wysokim zatrudnieniu w rybołówstwie, są określane przez rozkład przestrzenny sektora - na przykład wzdłuż linii brzegowej. W takich

przypadkach może nie być wskazane rozdzielanie obszarów rybołówstwa w celu dostosowania do poszczególnych obszarów LGD LEADER ponieważ ważne jest, aby zachować masę krytyczną rybołówstwa na rzecz zmian dla społeczności rybackiej.

W tych okolicznościach, dwie równoległe strategie mogą być realizowane w częściach terytorium, które zachodzą na siebie. Musiałyby one uzupełniać się nawzajem, być skoordynowane, a ich celem powinno być osiągnięcie efektu synergii. W każdym przypadku, powinny one zostać określone w sposób, który wyklucza realizację tego samego rodzaju działań na wspólnym obszarze.

W tych przypadkach, istnieje nawet jeszcze większa potrzeba wykazania skutecznych mechanizmów koordynacji w zakresie projektowania i wdrażania strategii, procedur operacyjnych, funkcjonowania partnerstwa i obszarów interwencji.

Rysunek 2: Rodzaje współpracy między rybołówstwem i LGD z obszarów wiejskich

6 Jak projektować proste i niezawodne procedury i poprawić koordynację?

- Kto zajmuje się czym w systemie wdrażania?
- Jak uniknąć typowych blokad i zapewnić bardziej efektywne wykorzystanie CLLD?
- Jak poprawić koordynację między funduszami?

6.1. Kto zajmuje się czym w systemie wdrażania?

Wybór i wdrożenie projektu odbywa się w ramach procesu, który można podsumować w następujący sposób: Wybór projektu, weryfikacja kwalifikowalności działań, formalne zatwierdzenie projektu w drodze pisemnego dokumentu, wdrażanie projektu, certyfikacja poniesionych wydatków i płatności do koordynatora projektu.

Ramka 4: Jakie są minimalne zadania LGD?

Zadania lokalnych grupy działania powinny obejmować:

- rozwijanie potencjału podmiotów lokalnych do opracowywania i realizowania operacji;;
- opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i kryteriów wyboru operacji, które pozwalają uniknąć konfliktów interesów, gwarantują, że co najmniej 50 % głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów spoza sektora publicznego, przewidują możliwość odwołania się od decyzji w sprawie wyboru i umożliwiają wybór w drodze procedury pisemnej;
- zapewnianie spójności ze strategią rozwoju lokalnego podczas wyboru operacji poprzez uszeregowanie ich pod względem ważności w zależności od ich wkładu w realizację celów strategii;
- opracowanie i publikowanie zaproszeń do składania wniosków lub trwająca procedura składania projektów, w tym określanie kryteriów wyboru;
- przyjmowanie wniosków o wsparcie i dokonywanie ich oceny;
- **wybór operacji** i ustalanie kwoty wsparcia oraz, w stosownych przypadkach, przedkładanie wniosków do organu odpowiedzialnego za ostateczną weryfikację kwalifikowalności przed zatwierdzeniem;
- monitorowanie realizacji strategii rozwoju lokalnego i operacji będących przedmiotem wsparcia oraz przeprowadzanie szczegółowych działań w zakresie oceny związanych ze strategią rozwoju lokalnego.

Projekt rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, Artykuł 30.3)

LGD mają za zadanie dokonanie wyboru projektów, co jest nieodłącznym elementem podejścia CLLD i odpowiada minimalnym wymaganiom określonym w rozporządzeniu.

Kontrolę kwalifikowalności przed zatwierdzeniem projektu muszą zostać przeprowadzane przez Agencję Płatniczą lub Instytucję Zarządzającą lub inny organ publiczny w drodze delegacji, np. przez Instytucję Pośredniczącą. Taka kontrola administracyjna powinna dotyczyć jedynie kontroli legalności w zakresie kwalifikowalności operacji, a nie oceny jakości lub oceny znaczenia projektu dla lokalnej strategii. Tylko projekty, które zostały już wybrane przez LGD mogą być przedmiotem takiej kontroli. LGD mogą oczywiście korzystać z porad w kwestiach kwalifikowalności już w fazie przygotowania projektu. Projekty lub listy projektów, które zostały odrzucone przez LGD, nie powinny być przedmiotem dalszych kontroli lub rozważań przez te organy.

Doświadczenia pokazują dużą elastyczność w odniesieniu do zakresu zadań, które mogą być delegowane do LGD, w zależności od wyboru dokonanego przez państwo członkowskie. Zadania te mogą obejmować oprócz zadań wymienionych w ramce powyżej: informowanie społeczeństwa, wstępną kontrolę kwalifikowalności i zgodności z prawem (pozwolenia itp.), analizy rentowności, kontakt z bankami i innymi podmiotami lokalnymi, które mogą pomóc w realizacji projektów (wsparcie biznesu, mentorów, doradztwo technologiczne...). Wreszcie, niektóre zadania związane z

formalnym zatwierdzeniem projektu, certyfikacją i płatnościami na rzecz beneficjentów³⁰ mogą być delegowane do LGD. Zadania te mogą wymagać wyznaczenia LGD jako instytucji pośredniczącej.

Państwa członkowskie muszą określić odpowiednie role LGD oraz władz odpowiedzialnych za realizację odpowiednich programów, w odniesieniu do wszystkich zadań wykonawczych dotyczących strategii³¹. W przypadku EFRROW i EFMR, Instytucje Zarządzające powinny wydać jasne wytyczne dla agencji płatniczych dotyczące roli, jaką mają one do odegrania w procesie wdrażania CLLD.

We wszystkich modelach wdrożeniowych należy utrzymać odpowiedni podział odpowiedzialności, aby zapewnić przejrzystość procesu decyzyjnego oraz uniknąć potencjalnego konfliktu interesów. Ogólnie, osoby zaangażowane w rozwój projektu nie powinny angażować się w wybieranie lub zatwierdzanie projektów. Osoby zaangażowane w wybieranie lub zatwierdzanie projektów nie powinny także angażować się w kontrolowanie wniosków o płatność.

Decyzje o tym, kto zajmuje się czym i o poziomie delegacji będą zależeć w dużej mierze od kultury administracyjnej i zdolności każdego szczebla w różnych państwach członkowskich. Na przykład w niektórych krajach, agencje płatnicze mogą uzyskać fundusze na rzecz beneficjentów końcowych w ciągu kilku tygodni od wybrania projektu, w innych może to trwać miesiące, jeśli nie lata, niwelując w dużym stopniu wartość dodaną podejścia CLLD. Jednocześnie koszty kontroli muszą równoważyć ryzyko błędów i nieuprawnionych wydatków.

Ramka E: Przykład systemu wdrażania (EFR oś 4 FI, modeli wdrażania LEADER) - LGR Ostrobothnia (Finlandia)

Fiński system wdrażania jest bardzo skuteczny; projekty są zatwierdzone w terminie sześciu tygodni od dnia złożenia do LGR. Taka efektywność wynika z jasnego podziału kompetencji pomiędzy dwie organizacje.

LGR wspiera rozwój projektów, które wspierają plany działania i dokonuje wyboru projektów. Otrzymuje wnioski, które są analizowane przez podkomisję rybołówstwa, a następnie zatwierdzane przez zarząd LGR; projekty są następnie przekazywane do centrum ELY (Agencja Płatnicza), jednego z 12 takich ośrodków regionalnych w całej Finlandii. Centrum ELY weryfikuje kwalifikowalność i formalnie zatwierdza projekty - pod warunkiem, że dokumenty są kompletne; pismo ofertowe jest wysyłane do wnioskodawcy w terminie jednego miesiąca od dnia otrzymania przez centrum ELY. Po zakończeniu projektu, centrum ELY dokonuje płatności na rzecz beneficjenta.

³⁰ Przekazanie płatności nie jest dozwolone w EFMR.

³¹ Patrz Ramka 5 poniżej.

Ramka F: Przykłady systemów wdrażania stosowanych w ramach LEADER 2007-13

W **Polsce**, kompetencje LGD obejmują: przygotowanie strategii rozwoju lokalnego, przygotowanie zaproszenia do składania wniosków (w tym definicji kryteriów wyboru projektów), pomoc dla wnioskodawców w przygotowywaniu projektów; wybór projektów do ewentualnego finansowania oraz dostarczanie informacji na temat zasad przyznawania pomocy. Wnioski w sprawie projektów są następnie weryfikowane pod kątem formalnym przez samorządy województw.

W **Irlandii**, wyboru i zatwierdzenia poszczególnych wniosków dokonuje LGD, chociaż kryteria selekcji i wytyczne są uzgadniane w porozumieniu z DCRGA (*Department of Community, Rural and Gaeltacht Affairs*), odpowiedzialnym za realizację osi 3 i LEADER. LGD odpowiadają za płatności na rzecz beneficjentów, a ich działalność jest monitorowana przez DCRGA, który z kolei jest uzależniony od IZ programu (DAFF, Departament Rolnictwa, Rybołówstwa i Żywności).

Źródło: ENRD Thematic Working Group 4 "Delivery Mechanisms of Rural Development Policy" Final Report, Grudzień 2011: http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/improving-implementation/delivery-mechanisms/en/delivery-mechanisms_en.cfm

6.2. Jak uniknąć typowych blokad i zapewnić bardziej efektywne wykorzystanie CLLD?

Ramka 5: Określenie ról

Państwa członkowskie określają odnośne role lokalnej grupy działania i organów odpowiedzialnych za realizację odpowiednich programów w odniesieniu do wszystkich zadań wykonawczych strategii.

W decyzji dotyczącej zatwierdzenia strategii rozwoju lokalnego przez instytucję zarządzającą [...] określa się [...] role organów odpowiedzialnych za realizację odpowiednich programów w odniesieniu do wszystkich zadań wykonawczych dotyczących realizacji celów strategii.

Projekt rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, Artykuł 30.1 i 29.5.

Na podstawie wcześniejszych doświadczeń Instytucje Zarządzające powinny brać pod uwagę następujące zalecenia:

- *Określenie ról.* Systemy wdrażania muszą zapewniać jasny podział obowiązków między LGD, Instytucjami Zarządzającymi i Agencjami Płatniczymi i nie dopuszczać do powielania ról.
- *Równoważenie obciążeń administracyjnych.* W niektórych systemach administracyjnych, ilość dokumentacji wymagana od projektodawców wydaje się być zbyt duża, zwłaszcza w przypadku stosunkowo niewielkich projektów. Mechanizmy, które przewidują uproszczenie procedur dla małych projektów i zmniejszenie obciążeń administracyjnych na wczesnym etapie zatwierdzenia projektu mogą pomóc w zachęcaniu potencjalnych beneficjentów.
- Stosowanie *uproszczonych opcji kosztowych*, zwłaszcza dla małych projektów oraz kosztów bieżących/aktywizacji. Może to doprowadzić do zmniejszenia formalności i kontroli i powinno być promowane.
- *Realistyczne i przejrzyste podejście przy określaniu terminów.* Niektóre systemy administracyjne stosują skomplikowane i wymagające czasu procedury kontroli i udzielania

zezwoleń na różnych szczeblach. W efekcie cały proces zatwierdzania projektu może zająć wiele miesięcy (czasem więcej niż rok), a realizacja płatności może potrwać jeszcze dłużej. Może to mieć wpływ na realizację niektórych projektów, które zostały opracowane w celu rozwiązania konkretnych problemów w konkretnym okresie, i wprowadzić dodatkowy element niepewności dla beneficjentów.

- Ograniczenie dodatkowych zasad do niezbędnego minimum. Niektóre instytucje zarządzające wprowadzają dodatkowe ograniczenia dotyczące kwalifikowalności (poza ogólnymi wytycznymi CPR i regulacjami konkretnych funduszy). Może to ograniczyć możliwości LGD w zakresie reagowania na lokalne potrzeby i stanowić barierę dla innowacyjnych projektów. Dodatkowe przepisy muszą mieć odpowiednie uzasadnienie. Zaleca się, na przykład, aby zasady kwalifikowalności skupiały się na wyjaśnianiu co nie może być finansowane, a nie określaniu wszystkiego co może być finansowane.
- *Uproszczenie procedur publicznego dofinansowania.* W niektórych krajach, beneficjenci muszą ubiegać się o współfinansowanie krajowe (w tym regionalne i lokalne środki publiczne), niezależnie od wkładu UE. Może to być sposób na zapewnienie większego zaangażowania ze strony tych władz, ale stosowanie kilku równoległych procedur finansowych i administracyjnych - gdzie stosunkowo niewielka kwota dofinansowania z jednej agencji może czasami zdecydować jakie projekty zostaną rzeczywiście wybrane - może osłabić lokalną strategię i procedury wyboru.
- *Zachęcanie do wypłacania zaliczek.* Wielu lokalnych beneficjentów, szczególnie małych przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych, napotyka na trudności gdy muszą czekać na zwrot kosztów po sfinansowaniu całego projektu. Podobnie może być w przypadku LGD, zwłaszcza tych nowo utworzonych. Jednym z kluczowych czynników sukcesu podejścia CLLD w niektórych krajach jest dostępność finansowania (z budżetów krajowych lub regionalnych) dla płatności zaliczkowych³².
- Ułatwienie przejmowania na własność i podejmowania inicjatywy przez LGD. Jednym z kluczowych zadań LGD jest zmobilizowanie potencjalnych beneficjentów, zapewnienie wytycznych i prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych. Zasady wdrażania muszą zapewnić wspieranie tej funkcji aktywizacyjnej, oraz że LGD nie będą postrzegane głównie jako rozszerzenie systemu administracyjnego.
- *Wspieranie budowania potencjału* (szkolenia, doradztwo, upowszechnianie dobrych praktyk) na wszystkich poziomach wdrażania (Instytucje Zarządzające, Agencje Płatnicze, LGD i beneficjenci), od samego początku. Powinno ono obejmować sposoby uwzględniania zdobytych doświadczeń; instytucje zaangażowane we wdrażanie powinny zapewnić ciągłość i transfer wiedzy między różnymi pracownikami w zespołach.
- *Ocena efektywności systemów wdrażania* - mechanizmy wdrażania odgrywają kluczową rolę w określaniu wpływu CLLD. Dlatego państwa członkowskie powinny zapewnić, że mechanizmy te podlegają ocenie w trakcie trwania programu, jak przewidziano w planie ewaluacji.

³² Wniosek dotyczący rozporządzenia EFRROW przewiduje wypłatę zaliczek w odniesieniu do wkładu EFRROW, patrz artykuł 42.2 i 46. rozporządzenia w sprawie EFRROW. Częściowe ogólne podejście w sprawie rozporządzenia EFMR przewiduje możliwość wypłaty zaliczek w artykule 63.2.

6.3. Jak poprawić koordynację między funduszami?

Po dokonaniu strategicznych wyborów i podjęciu decyzji o ogólnym podejściu, należy zdefiniować mechanizmy wdrożeniowe dla CLLD. Chociaż zasady zarządzania różnymi funduszami ESI nie są w pełni zharmonizowane, istnieją sposoby, aby ułatwić wdrażanie CLLD w proponowanych ramach prawnych.

Ramka 6: Jak zapewnić spójność między funduszami?

Wsparcie z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych na rzecz rozwoju lokalnego jest spójne i skoordynowane między poszczególnymi funduszami. Jest to osiągnięte między innymi poprzez skoordynowane rozwijanie potencjału, wybór, zatwierdzanie i finansowanie strategii rozwoju lokalnego oraz grupy rozwoju lokalnego.

Projekt rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, Artykuł 28.2.

Państwa członkowskie powinny zatem ustanowić mechanizm koordynacji CLLD na poziomie krajowym lub regionalnym, obejmujący wszystkie fundusze strukturalne i inwestycyjne w celu zapewnienia spójnego podejścia na wszystkich etapach procesu.

6.3.1 Korzystania z instytucji pośredniczących

W celu ułatwienia zarządzania CLLD, państwa członkowskie mogą zdecydować o delegowaniu zarządzania nim do instytucji pośredniczącej³³, albo na poziomie każdego programu/funduszu, lub jako „wspólnej” instytucji pośredniczącej dla CLLD jako całości.

Takie rozwiązanie mogłoby odciążać instytucje zarządzające poszczególnych programów w realizacji ich zadań z zakresu zarządzania CLLD i ułatwić koordynację podejścia. Z perspektywy LGD, posiadanie jednego kontaktu w administracji stanowiłoby prawdziwe uproszczenie, ponieważ proces aplikacji, sprawozdawczość na poziomie lokalnym strategii rozwoju oraz zmiany strategii mogłyby być skoordynowane przez jeden organ. Aby umożliwić ściślejsze powiązania z LGD i beneficjentami, instytucja pośrednicząca może znajdować się na poziomie subregionalnym.

Wyznaczenie specjalnej instytucji pośredniczącej odpowiedzialnej za CLLD mogłoby pomóc w koordynacji różnych funduszy na poziomie krajowym, regionalnym i/lub lokalnym. Przykład lokalnych agencji rozwoju, które odegrały podobną rolę w bieżącym okresie na poziomie lokalnym może być dalej analizowany w tym zakresie.

W przypadkach, gdy niektóre zadania administracyjne są delegowane przez Instytucję Zarządzającą/Agencję Płatniczą/Instytucję Certyfikującą, LGD mogą być wyznaczane jako instytucje pośredniczące.

6.3.2 Stosowanie wspólnych struktur do koordynowania CLLD między funduszami

Oprócz możliwości wymienionych powyżej, należy wspierać koordynację pomiędzy funduszami w obszarze CLLD. Jeśli państwo członkowskie zdecyduje się utworzyć wspólny komitet monitorujący dla wszystkich funduszy na poziomie krajowym lub regionalnym, może również określić konkretną strukturę koordynacji dla CLLD. W przypadku braku wspólnego komitetu monitorującego, zalecane

³³ Patrz artykuł 73 (2) wniosku dotyczącego rozporządzenia w sprawie EFRROW, artykuł 108 (2) wniosku dotyczącego rozporządzenia w sprawie EFMR oraz artykuł 113 (6) wniosku dotyczącego rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy (dla EFRR i EFS), które zezwalają na powierzenie realizacji części programów instytucji pośredniczącej.

jest utworzenie specjalnej struktury koordynacji dla CLLD, w której przynajmniej wszystkie właściwe Instytucje Zarządzające będą reprezentowane.

6.3.3 Wariant funduszu podstawowego dla lokalnych strategii rozwoju finansowanych przez wiele funduszy

Ramka 7: Czym jest fundusz podstawowy?

W przypadku gdy komisja odpowiedzialna za strategię rozwoju lokalnego ustanowiona na podstawie art. 29 ust. 3 stwierdza, że realizacja wybranej strategii rozwoju lokalnego wymaga wsparcia ze strony więcej niż jednego funduszu, może zostać wyznaczony fundusz podstawowy.

W przypadku wyznaczenia funduszu podstawowego koszty bieżące oraz działania w zakresie aktywizacji i tworzenia sieci związane ze strategią rozwoju lokalnego są finansowane wyłącznie z funduszu podstawowego.

Propozycja rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, artykuł 28.3 i 28.4.

Fundusz podstawowy jest **narzędziem mającym na celu uproszczenie zarządzania** wspólnie finansowanymi strategiami. Poprzez wyznaczenie funduszu podstawowego, możliwe będzie pokrycie kosztów bieżących i kosztów aktywizacji związanych z lokalną strategią rozwoju tylko przez jeden fundusz. Wyznaczenie funduszu podstawowego jest opcjonalne i nie musi być stosowane we wszystkich przypadkach lokalnych strategii rozwoju finansowanych przez wiele funduszy.

Wybór funduszu podstawowego może zależeć od działań przewidzianych w każdej z lokalnych strategii rozwoju oraz danego obszaru. Na wybór funduszu podstawowego może mieć także wpływ alokacja i dostępność finansowania dla CLLD z różnych funduszy w poszczególnych państwach członkowskich/regionach, oraz różne stawki współfinansowania określone w przepisach.

Przy opracowywaniu strategii rozwoju lokalnego, LGD powinny móc wyrazić swoje preferencje w odniesieniu do funduszu podstawowego, na podstawie decyzji danego państwa członkowskiego/regionu dotyczącej stopnia w jakim różne fundusze będą geograficznie dostępne. Wybór funduszu podstawowego będzie mieć konsekwencje dla planu finansowego lokalnych strategii rozwoju.

W przypadku, gdy państwo członkowskie/region chce zastosować wariant funduszu podstawowego i gdy lokalna strategia rozwoju przewiduje wykorzystanie więcej niż jednego funduszu, komisja ds. wyboru strategii podejmie formalną decyzję w sprawie funduszu podstawowego w momencie wyboru poszczególnych strategii lokalnego rozwoju.

Państwa członkowskie/regiony mogą określić, czy wariant funduszu podstawowego zostanie udostępniony:

- w umowie o partnerstwie (uzasadnienie w analizie terytorialnej SWOT, uzupełnione przez uwarunkowania subregionalne, które mogą być wyrażone w procesie konsultacji z terytoriami zainteresowanymi wdrożeniem CLLD);
- w fazie wsparcia przygotowawczego;
- w ramach procedury wyboru lokalnej strategii rozwoju.

6.3.4 Budowanie potencjału administracyjnego

Ważne jest, aby zapewnić sprawne współdziałanie między najważniejszymi graczami CLLD na wszystkich etapach realizacji. Zachęca się państwa członkowskie do ułatwienia komunikacji między Instytucjami Zarządzającymi, Agencjami Płatniczymi, Instytucjami Audytowymi i LGD/koordynatorami projektów.

Ponadto, wszystkie organy uczestniczące w realizacji należy uświadomić na temat specyfiki CLLD (np. innowacyjny charakter interwencji; zaangażowanie różnych sektorów i sekcji lokalnej populacji; zintegrowany charakter projektów; potrzeba skupienia się nie tylko na rezultatach ilościowych, ale na procesach jakościowych generowanych przez podejście CLLD, itd.). Działania podnoszące świadomość podmiotów lokalnych i sieci muszą być organizowane na poziomie krajowym, tak aby odpowiednio przystosowane procedury były dostępne dla CLLD, uwzględniając jego specyfikę.

6.3.5 Wspólne budowanie potencjału

Działania w zakresie budowania potencjału powinny być podejmowane wspólnie przez Instytucje Zarządzające w celu promowania podejścia CLLD i zapewnienia wsparcia dla przygotowania strategii na całym terytorium kraju lub regionu.

Działania te mogą być projektowane w ramach wsparcia przygotowawczego³⁴ przewidzianego jako jeden z elementów, które mają być finansowane w ramach CLLD. Zaproszenia do wyrażenia zainteresowania mogą być wydane wspólnie dla wszystkich funduszy a wspólna pula doświadczeń może być udostępniana dla wszystkich zainteresowanych stron.³⁵

³⁴ Artykuł 31 (a) rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy.

³⁵ Patrz poniżej 28.22.3.1 punkt „wsparcie przygotowawcze”.

7 Jak przygotować się do uruchomienia CLLD? Efektywna procedura wyboru

- Wprowadzenie
- Terminy i rodzaj procedury wyboru
- Przygotowanie zaproszeń i zdefiniowanie kryteriów wyboru
- Koordynowanie procedury wyboru między funduszami

7.1 Wprowadzenie

Ramka 8: Kryteria wyboru lokalnych strategii rozwoju

Państwa członkowskie określają kryteria wyboru strategii rozwoju lokalnego. Przepisy dotyczące poszczególnych funduszy mogą określać kryteria wyboru.

Propozycja rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, artykuł 29.2.

Wybór lokalnych strategii rozwoju i LGD jest kluczowym elementem, ponieważ jeśli zostanie dokonany właściwie to może sprawić, że system wdrażania będzie bardziej wydajny i zmniejszy presję na instytucję zarządzającą. Państwa członkowskie muszą opracować procedury i kryteria wyboru dla lokalnych strategii rozwoju z wielką starannością, aby odzwierciedlić strategiczną wizję podejścia CLLD w ich kraju.

Doświadczenie wykazało, że najlepszym sposobem na uruchomienie lokalnego rozwoju, zwłaszcza dla nowych partnerstw, jest dwuetapowa procedura wyboru.

7.2 Terminy i rodzaj procedury wyboru

Zgodnie z porozumieniem Rady w sprawie częściowego podejścia ogólnego z października 2012 r. w sprawie CPR, pierwsza runda wyboru lokalnej strategii rozwoju powinna zostać zakończona najpóźniej w ciągu dwóch lat od daty zatwierdzenia umowy o partnerstwie³⁶.

Komisja jest zdania, że państwa członkowskie powinny zorganizować drugą rundę wyboru do końca 2016 r.³⁷ Ten drugi termin został wyznaczony, aby zapewnić, że nowe grupy, które potrzebują więcej czasu na przygotowanie lokalnych strategii rozwoju nie będą w gorszej sytuacji w porównaniu do istniejących LGD. Jednocześnie, termin ten ma za zadanie zapewnić, że pozostanie wystarczająco dużo czasu na realizację strategii do końca okresu programowania.

Zatem, zaproszenie do składania wniosków może zostać ogłoszone na początku okresu dla istniejących LGD i doświadczonych grup, które są gotowe do stosunkowo szybkiej realizacji lokalnych strategii rozwoju.

³⁶ Wstępny wniosek Komisji ustala termin na koniec 2015 r., w celu uniknięcia luki w finansowaniu pomiędzy bieżącym i kolejnym okresem programowania dla istniejących LGR i LGD w LEADER (okres kwalifikowalności okres programowania 2007-13 kończy się 31 grudnia 2015 r.).

³⁷ Termin ten został zaproponowany przez Komisję w trakcie dyskusji z Radą. Tekst porozumienia Rady w sprawie częściowego ogólnego podejścia z października 2012 r. w sprawie CPR ustanala termin końcowy drugiego etapu selekcji na 2017 r. Nie ma jeszcze porozumienia między Komisją/Radą/Parlamentem Europejskim w sprawie drugiego terminu.

Dla nowych grup zaleca się zorganizowanie (równoległe, także na początku okresu) dwuetapowej procedury wyboru. Procedura ta powinna obejmować wstępną fazę budowy potencjału, która może być finansowana w ramach wsparcia przygotowawczego³⁸, aby pomóc lokalnym grupom w zorganizowaniu się oraz w przygotowaniu lokalnej strategii rozwoju (patrz pkt 7.3 poniżej).

7.3 Przygotowanie zaproszeń do składania wniosków i zdefiniowanie kryteriów wyboru

Instytucje Zarządzające powinny określić w zaproszeniu do składania wniosków, jakie informacje są wymagane od wnioskodawców, w jakim formacie powinny być składane i według jakich kryteriów wnioski będą oceniane. Musi to odzwierciedlać minimalne wymagania ustanowione w artykułach 28-30 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, ale Instytucje Zarządzające mogą określić dalsze wymagania (na przykład dalszych obowiązkowych elementów treści strategii oraz planu działań).

Państwa członkowskie będą musiały określić kryteria, które odzwierciedlają wartość dodaną podejścia kierowanego przez społeczność. Aby tego dokonać, Instytucje Zarządzające muszą uwzględnić co najmniej trzy aspekty: jakość zaproponowanej strategii, jakość i doświadczenie LGD, a także charakter obszaru. Minimalne kryteria zostały określone w rozporządzeniu ustanawiającym wspólne przepisy³⁹.

Wymagania te stanowią punkt wyjścia dla państw członkowskich w rozwijaniu własnych kryteriów wyboru. Dodatkowe kryteria mogą być dodawane w zależności od strategicznej wizji CLLD państwa członkowskiego. Kryteria dotyczące funduszy powinny być dodane, w stosownych przypadkach, zgodnie z określonymi celami poszczególnych funduszy.

EFMR wymaga by kryteria wyboru były zawarte w programie, ale nie ma takiego wymogu w odniesieniu do EFRROW, EFRR i EFS. Jednak nawet w tych przypadkach, i tam gdzie to możliwe, kryteria wyboru powinny być włączone do programów w celu zapewnienia odpowiedniej widoczności dla potencjalnych beneficjentów.

W przypadku wielu funduszy, państwa członkowskie mogą uwzględnić wspólne kryteria wyboru w umowie o partnerstwie, aby zapewnić lepszą integrację funduszy oraz jasne i proste wytyczne dla beneficjentów.

7.3.1 NABÓR WNIOSKÓW OD DOŚWIADCZONYCH LGD

Zaproszenie do składania wniosków powinna dać LGD wystarczająco dużo czasu na opracowanie strategii. Gdy terminy zostaną ustalone, należy wziąć pod uwagę poziom doświadczenia wnioskodawców, oraz - w przypadku wielu funduszy - w jakim stopniu istniejące LGD muszą dostosować swoje lokalne strategie rozwoju, partnerstwa i obszar, jeśli zdecydują się na korzystanie z kilku funduszy. Doświadczenie z inicjatywy LEADER pokazuje, że opracowanie strategii zajmuje od 6 miesięcy do jednego roku. Czas ten potrzebny jest do zapewnienia odpowiedniego zaangażowania społeczności lokalnej. Aby ułatwić opracowanie strategii, wnioskodawcy powinni otrzymać wsparcie przygotowawcze⁴⁰ (patrz punkt 8.2 „Wsparcie przygotowawcze”).

7.3.2 ZAPROSZENIE DO WYRAŻENIA ZAINTERESOWANIA DLA NOWYCH LGD

Dla nowych grup zajmującym się rozwojem lokalnym, zaleca się, by państwa członkowskie zorganizowały dwuetapową procedurę wyboru ogłaszając zaproszenie do wyrażenia zainteresowania

³⁸ Artykuł 31 (a) rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy.

³⁹ Patrz Ramka 2.

⁴⁰ por. Artykuł 31 (1) rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy.

na początku okresu programowania. Wnioskodawcy odpowiadający na zaproszenie do wyrażenia zainteresowania, którzy zostaną akceptowani, powinni otrzymywać wsparcie podczas etapu budowania potencjału, pomagające im w opracowaniu lokalnej strategii rozwoju. Działania te mogą być finansowane w ramach wsparcia przygotowawczego. Etap budowania potencjału może trwać od sześciu do dwunastu miesięcy w zależności od poziomu doświadczenia (patrz punkt 8.2 „Wsparcie przygotowawcze”). Pod koniec etapu budowania potencjału, po opracowaniu przez LGD strategii, dokonuje się ostatecznego wyboru. Stosuje się tutaj te same kryteria oceny co w zaproszeniu do składania wniosków dla doświadczonych LGD. To gwarantuje, że wszystkie strategie, które zostaną wybrane będą spełniać określone standardy jakości.

7.3.3 OCENA ZAPROSZEŃ DO SKŁADANIA WNISKÓW

Aby zapewnić, że podejście CLLD jest skuteczne i osiąga maksymalną wartość dodaną, państwa członkowskie powinny wybrać tylko strategie, które osiągnęły pewien poziom jakościowy.

Strategie powinny rywalizować w ramach wspólnego standardu dla rozwoju kierowanego przez społeczność lokalną, a nie przeciwko sobie, tzn. konkurują one głównie jakością.

Wysokiej jakości strategia może być mierzona za pomocą typu kryteriów, jak wskazano w załączniku 4.

7.3.4 KOMISJA DS. WYBORU STRATEGII

Ramka 9: Komisja ds. wyboru lokalnych strategii rozwoju

Strategie rozwoju lokalnego wybierane są przez komisję utworzoną w tym celu przez właściwe instytucje zarządzające programami.

Propozycja rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, artykuł 29.3.

W scenariuszu z jednym funduszem, Komisja ds. wyboru strategii może dotyczyć konkretnego funduszu. W przypadku wielu funduszy, powinny powstać wspólne komisje ds. wyboru strategii, w których reprezentowane są odpowiednie instytucje zarządzające. W tym kontekście, istnieją trzy warianty w odniesieniu do uzgodnień administracyjnych:

- 1) państwa członkowskie mogą podjąć decyzję o utworzeniu specjalnej wspólnej grupy administracyjnej w celu dokonania wyboru lokalnych strategii rozwoju;
- 2) państwa członkowskie mogą również ustanowić system koordynacji w taki sposób, że strategie korzystające z wielu funduszy będą wybierane przez forum złożone z Instytucji Zarządzających zajmujących odpowiednimi funduszami, przy wsparciu ze strony lokalnych ekspertów w dziedzinie rozwoju;
- 3) państwa członkowskie mogą również powierzyć administrowanie procedurą wyboru jednej Instytucji Zarządzającej, ale ostateczne decyzje podejmuje wspólna komisja ds. wyboru strategii.

Ocena wniosków będzie przeprowadzana przez grupę niezależnych ekspertów⁴¹ wyznaczonych przez Instytucje Zarządzające. Dobrą praktyką jest zapewnienie, że każdy wniosek będzie oceniany (zgodnie z kryteriami wyboru) przez co najmniej dwóch ekspertów, i że mają oni możliwość skonfrontowania swoich opinii na temat wszystkich ocenianych wniosków. Po zakończeniu oceny, wnioski powinny zostać uszeregowane według jakości i przekazane do komisji ds. wyboru strategii.

⁴¹ Powinni oni podpisać deklarację o braku konfliktu interesów z wnioskami, które będą oceniać.

Komisja powinna działać pod przewodnictwem Instytucji Zarządzających. Członkowie komisji powinni reprezentować odpowiedni poziom doświadczenia w zarządzaniu programem, ale także konkretną wiedzę opartą na doświadczeniu związanym z lokalnym rozwojem i realizacją polityk publicznych. Strategie o konkretnym tematycznym lub sektoralnym nacisku (np. skupione na grupach marginalizowanych lub społecznościach rybackich) wymagałyby obecności odpowiednich ekspertów i zainteresowanych stron. Skład komisji powinien również być zrównoważony pod względem płci i reprezentacji organów publicznych i zainteresowanych stron/ekspertów.

7.3.5 INFORMACJA ZWROTNA I PRZYDZIAŁ BUDŻETÓW

Po dokonaniu oceny wstępnego wniosku LGD, Instytucja Zarządzająca lub komisja ds. wyboru strategii powinna przekazać do LGD informację zwrotną dotyczącą aspektów, które mogłyby zostać poprawione. Etap informacji zwrotnej powinny przyjąć formę dialogu między Instytucją Zarządzającą lub komisją i LGD. Zalecane jest, aby etap ten obejmował informowanie LGD przez IZ o wielkości alokacji budżetowej. LGD powinny być wtedy w stanie dopracować plany finansowe zgodnie ze wskazaniami władz.

Z jednej strony należy zapewnić, że budżet jest wystarczający do wdrożenia planu działania przewidzianego w strategii. Z drugiej strony Instytucja Zarządzająca musi upewnić się, że budżety nie są zbyt wysokie, gdyż niesie to ze sobą ryzyko, że LGD skupią się na kosztownych operacjach, pomijając rzeczywiste potrzeby lokalne.

Zaleca się, aby podział środków między LGD uwzględniał jakość projektu (zarówno w zakresie strategii jak i partnerstwa), działania proponowane w planie działania oraz możliwości jego realizacji.

7.4 Koordynowanie procedury wyboru między funduszami

W przypadku gdy Państwo Członkowskie lub region stosuje **podjęcie jednego funduszu**, procedury wyboru dla poszczególnych funduszy również powinny być skoordynowane. Zaproszenia do składania wniosków powinny być ogłaszane równolegle, przy użyciu zgodnych kryteriów wyboru i wspólnych terminów. Pozwoliłoby to komisjom ds. wyboru strategii na zapewnienie spójności między lokalnymi strategiami rozwoju wspieranymi przez różne fundusze, w szczególności gdy dotyczą one pokrywających się obszarów. W przypadku strategii z jednym funduszem, nabór wniosków powinien również umożliwić ustalenie maksymalnego budżetu z konkretnego funduszu, jak również orientacyjną liczbę lokalnych strategii rozwoju.

Jeżeli państwo członkowskie/region oferuje możliwość realizacji strategii finansowanych przez wiele funduszy, należy zorganizować wspólną procedurę wyboru dla CLLD. Oznacza to, że wspólne nabory wniosków będą ogłaszane ze wspólnymi kryteriami, terminami i wspólnymi komisjami ds. wyboru strategii dla wszystkich zaangażowanych funduszy.

Potencjalna LGD powinna mieć dostęp do pojedynczego punktu kontaktowego w zakresie wszystkich zagadnień dotyczących procedury wyboru.

Aby sporządzić **plan finansowy dla swoich strategii**, LGD muszą wiedzieć jaki poziom finansowania jest dostępny dla CLLD z każdego z funduszy. Informacja taka, wraz z maksymalną liczbą lokalnych strategii rozwoju do potencjalnego wyboru powinna być zawarta w zaproszeniu do składania wniosków. Zwiększy to jakość, realizm i priorytety strategii i umożliwi unikanie nierealnych lub zbyt ambitnych podejść. Państwa członkowskie powinny już orientacyjnie podać maksymalny budżet dla CLLD z różnych funduszy ESI w umowach o partnerstwie i w programach.

8 CO MOŻNA WSPIERAĆ W RAMACH CLLD? ZWIĘKSZENIE ELASTYCZNOŚCI, ZMNIEJSZENIE RYZYKA

- różne rodzaje wsparcia dla CLLD
- wsparcie przygotowawcze
- Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju: lokalne projekty
- Współpraca: projekty w zakresie współpracy i ich przygotowanie
- Koszty bieżące i animacja

Dyskusje na temat kwalifikowalności są największą przyczyną opóźnień i frustracji w porządku wdrażania. Jasne określenie tego na samym początku jest koniecznym i ważnym krokiem do skutecznej realizacji CLLD.

Ryzyko jest obecne na wszystkich poziomach porządku wdrażania. Można je zmniejszyć poprzez zapewnienie, że wszystkie poziomy tak samo rozumieją pojęcie kwalifikowalności. Instytucje Zarządzające odgrywają kluczową rolę w wyjaśnieniu tych kwestii.

8.1 Różne rodzaje wsparcia dla CLLD

Ramka 10: Co obejmuje wsparcie rozwoju lokalnego?

Wsparcie rozwoju lokalnego obejmuje:

- koszty pomocy przygotowawczej;
- realizację operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego;
- przygotowanie i realizację działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania;
- koszty bieżące i związane z aktywizacją w ramach strategii rozwoju lokalnego do wysokości 25% całkowitych wydatków publicznych poniesionych w ramach strategii rozwoju lokalnego.
-

Propozycja rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, artykuł 31.

Wszystkie cztery rodzaje wsparcia muszą być postrzegane jako spójny zestaw, który powinien być do dyspozycji potencjalnych beneficjentów na realizację CLLD. Wszystkie cztery rodzaje wsparcia są traktowane jako obowiązkowe elementy podejścia; stąd powinny być wspierane w ramach każdego programu wdrażającego CLLD. Tylko przepisy w sprawie EFRROW i EFMR konkretnie dotyczą współpracy, co oznacza, że jej powszechne użycie w realizacji CLLD w ramach tych dwóch polityk jest szczególnie zalecane. W każdym przypadku, na poziomie lokalnym należy pozostawić w gestii LGD decyzję o podejmowaniu współpracy w ramach lokalnej strategii rozwoju.

Zaleca się powszechne stosowanie uproszczonych rozwiązań w zakresie wariantów kosztów oferowanych w rozporządzeniu ustanawiającym wspólne przepisy.

8.2 Wsparcie przygotowawcze

Ramka 11: Wsparcie przygotowawcze

Wsparcie rozwoju lokalnego obejmuje: Koszty pomocy przygotowawczej obejmujące:

- ukierunkowane działania wspierające budowanie potencjału oraz tworzenie nowych grup [i wsparcie dla małych projektów pilotażowych]⁴²,
- budowanie potencjału, szkolenia i tworzenie sieci w celu przygotowania i wdrożenia lokalnej strategii rozwoju.

Porozumienie rady w sprawie częściowego ogólnego podejścia z października 2012 r., artykuł 31.1 a) CPR

Wsparcie przygotowawcze zostało zaprojektowane jako element CLLD w celu zwiększenia liczby partnerstw lokalnych i pomocy w projektowaniu lokalnej strategii rozwoju. Jest zatem pomyślane jako narzędzie dla fazy przygotowawczej przed wyborem i wdrożeniem strategii.

Wsparcie przygotowawcze dla wszystkich funduszy ESI obejmuje **budowanie potencjału lokalnych podmiotów** oraz wsparcie dla działań związanych z **opracowaniem strategii**. Budowanie potencjału należy rozumieć tutaj w sensie tego, co jest potrzebne do przygotowania LGD do realizacji lokalnej strategii rozwoju. Dalsze działania w zakresie budowania potencjału są kwalifikowalne w całej fazie realizacji, ale są następnie wspierane z budżetu na pokrycie kosztów bieżących i kosztów aktywizacji.

Wsparcie przygotowawcze może obejmować następujące elementy:

- wsparcie dla działań szkoleniowych mających na celu przygotowanie lokalnych partnerów do pełnienia odpowiedzialnej roli w opracowaniu i wdrażaniu lokalnej strategii rozwoju, podnoszenia świadomości i angażowania ich w proces rozwoju lokalnego, co czyni ich aktywnymi podmiotami w zakresie realizacji polityki. lokalne sektory gospodarcze, partnerzy społeczni, społeczeństwo obywatelskie i sektor publiczny powinny korzystać w taki sam sposób z działań w zakresie budowy potencjału;
- badania na danym obszarze (w tym studia wykonalności dla niektórych projektów w ramach lokalnej strategii rozwoju);
- koszty związane z opracowaniem strategii, z uwzględnieniem kosztów doradztwa i kosztów działań związanych z public relations w celu przygotowania strategii;
- koszty administracyjne (koszty operacyjne i osobowe) o strukturze, która ubiega się o wsparcie przygotowawcze (przyszłe LGD; obecne LGD w przypadku finansowania ze starego okresu nie są dostępne) w fazie przygotowawczej.

Władze poszczególnych funduszy powinny zapewnić spójność wsparcia przygotowawczego i koordynację budowania potencjału CLLD oraz wybór strategii rozwoju lokalnego⁴³. Wsparcie przygotowawcze powinno być oferowane jako **spójny zestaw działań** koordynowanych między władzami dla różnych funduszy w ramach koordynacji CLLD określonej w umowie o partnerstwie. Odpowiednio, Instytucje Zarządzające z poszczególnych funduszy powinny zaprojektować jeden program lub zestaw programów na rzecz wsparcia przygotowawczego dla CLLD w swoich

⁴² Komisja nie zgadza się z odniesieniem do małych projektów pilotażowych ponieważ pakiet startowy Leader odnosi się wyłącznie do EFRROW, a nie do innych funduszy ESI.

⁴³ Patrz Ramka 6.

programach, przeznaczając określoną część budżetu CLLD na ten cel. Gdy zastosowane podejście jest nowe, konieczne może być większe finansowanie wsparcia przygotowawczego.

Instytucje Zarządzające mogą zaoferować dotacje przygotowawcze poprzez wydawanie „**zaproszeń do wyrażenia zainteresowania**” i przeznaczyć część środków na rzecz wybranych beneficjentów, na przykład w formie ryczału.

Wsparcie przygotowawcze może być udzielane od 1 stycznia 2014 r. i zalecane jest jego udostępnienie do czasu zatwierdzenia ostatniej lokalnej strategii rozwoju. Wsparcie przygotowawcze dla beneficjentów kończy się z chwilą otrzymania przez nich środków finansowych na realizację lokalnej strategii rozwoju.

Instytucje zarządzające są zachęcane do korzystania z **pomocy technicznej w bieżącym okresie** w celu informowania zainteresowanych stron o sposobach wdrażania CLLD od 2014 r. (na przykład poprzez organizowanie seminariów, warsztatów na poziomie lokalnym, wydawanie wytycznych itp.) W ramach EFRROW, państwa członkowskie powinny w szczególności móc korzystać z technicznych środków pomocowych z programów na lata 2007-2013, aby pomóc lokalnym podmiotom w przygotowywaniu lokalnej strategii rozwoju na lata 2014-2020 w okresie przejściowym⁴⁴.

8.2.1 SZCZEGÓLNE PRZEPISY ROZPORZĄDZENIA W SPRAWIE EFRROW

Propozycja rozporządzenia w sprawie EFRROW oferuje specyficzny rodzaj wsparcia przygotowawczego (opcjonalnego dla państw członkowskich): **pakiet startowy LEADER**⁴⁵. Jest to narzędzie uzupełniające w odniesieniu do „normalnego” wsparcia przygotowawczego, które jest obowiązkowym elementem programów⁴⁶. Kwalifikowalne działania zostaną określone w akcie delegowanym⁴⁷.

Pakiet startowy należy stosować w szczególności na obszarach o mniej zaawansowanych i mniej rozwiniętych strukturach zarządzania. Obszary te mogą potrzebować więcej czasu, aby zapoznać się z podejściem i przetestować je na mniejszą skalę. Pakiet startowy składa się z działań w zakresie budowania potencjału oraz wsparcia dla małych projektów pilotażowych dla grup, które nie funkcjonowały w ramach inicjatywy LEADER w bieżącym okresie.

Państwa członkowskie mają swobodę projektowania zarówno działań w zakresie budowania potencjału jak i małych projektów pilotażowych w sposób, który najlepiej odpowiada potrzebom obszarów/partnerstw zainteresowanych. Ideą pakietu startowego jest testowanie metody CLLD w konkretnym obszarze. Państwa członkowskie mogą zdecydować, że procedura umożliwiająca tworzenie partnerstw lokalnych, analizy potencjału terytorialnego i potrzeb terytorialnych, jak również identyfikacja głównych tematów, powinny być głównymi osiami rozwoju w określonym obszarze. Małe projekty w konsekwencji będą wspierać realizację lokalnych tematów określonych w procedurze oddolnej. W tym przypadku, projektodawcy mogą być na przykład organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami, władzami publicznymi, a nawet osobami prywatnymi.

Pakiet startowy LEADER jest narzędziem „stopniowego wprowadzania”, które może obejmować cały okres finansowania. Partnerstwa korzystające z pakietu nie powinny przedstawiać strategii CLLD. W

⁴⁴ Planowana modyfikacja rozporządzenia Komisji (WE) nr 1974/2006 ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

⁴⁵ Patrz artykuł 43 (1) (a) rozporządzenia w sprawie EFRROW. Należy pamiętać, że podobne sformułowania zostały wprowadzone do częściowego porozumienia: Artykuł 31 (1) (a) (i) CPR.

⁴⁶ Artykuł 31(a) CPR (wniosek KOM) w związku z artykułem 43(1)(b) rozporządzenia w sprawie EFRROW.

⁴⁷ Artykuł 43 (2) rozporządzenia w sprawie EFRROW.

każdym przypadku, dopóki beneficjent uzyskuje wsparcie z pakietu startowego, nie może korzystać równoległe ze wsparcia LEADER.

8.3 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju

Wsparcie finansowe dla projektów realizacji lokalnej strategii rozwoju jest najważniejszym elementem CLLD. Projekty te przyczyniają się do realizacji określonych celów i celów LSR.

8.3.1 JAKIE KOSZTY SĄ KWALIFIKOWALNE?

Podstawowe zasady kwalifikowalności dla wszystkich funduszy ESI zostały określone w artykułach 55-61 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy.

Ramka 12: Jakie koszty nie są kwalifikowalne?

Następujące koszty nie kwalifikują się do wkładu z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strukturalnych:

- a) odsetki od zadłużenia;
- b) zakup gruntów niezabudowanych i zabudowanych na kwotę przekraczającą 10 % łącznych wydatków kwalifikowalnych dla danej operacji. W wyjątkowych i należycie uzasadnionych przypadkach może zostać dozwolony wyższy odsetek dla operacji dotyczących ochrony środowiska naturalnego;
- c) podatek od wartości dodanej (VAT). Kwoty VAT są jednak kwalifikowalne, jeżeli nie istnieje możliwość ich odzyskania na mocy prawodawstwa krajowego VAT i jeżeli są płacone przez beneficjentów innych niż osoby niepodlegające opodatkowaniu zgodnie z definicją podaną w art. 13 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2006/112/WE, pod warunkiem że takie kwoty VAT nie są ponoszone w związku z zapewnianiem infrastruktury.

Propozycja rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy, artykuł 59.3.

Jednak **większość zasad kwalifikowalności zostanie określona na poziomie krajowym** i będzie ograniczana zakresem poszczególnych programów. Przepisy dotyczące poszczególnych funduszy mogą również zawierać szczególne ograniczenia kwalifikowalności działań (np. artykuł 13 projektu EFMR wyklucza pewne operacje, które zwiększają zdolność połowową statku). W związku z tym, przydatne dla Instytucji Zarządzających może być opublikowanie listy działań wyraźnie niekwalifikowalnych.

Doświadczenie pokazuje, że dodatkowe zasady nie powinny być dodawane, chyba że jest to wyraźnie uzasadnione.

Kwalifikowalność **wkładów rzeczowych** [Artykuł 59.1 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy] jest niezbędna dla spełnienia charakteru dobrowolnej pracy związanej z realizacją projektów lokalnych.

Jeśli chodzi o **pomoc państwa**, w zależności od charakteru operacji, można stosować zasady dotyczące pomocy państwa. Udzielane wsparcie może być objęte zakresem rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych, państwowym system pomocy zatwierdzonym przez Komisję, decyzją SGEI w zakresie „usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym” lub zasadą de minimis. Jeżeli tak nie jest, wymagane jest oddzielne powiadomienie. Oczekuje się jednak, że większość projektów CLLD zostanie objęta regułą de minimis.

8.3.2 PROJEKTY REALIZUJĄCE CELE POSZCZEGÓLNYCH FUNDUSZY

Wyznaczania ścisłych granic między zakresem interwencji poszczególnych funduszy w programach należy unikać w przypadku rozwoju kierowanego przez lokalne społeczności. Takie podejście może zawęzić zakres funduszy i utrudnić finansowanie ważnych lokalnych działań rozwojowych. W przypadku, gdy lokalna strategia rozwoju jest finansowana przez jeden fundusz, fundusz ten powinien oferować pełny zakres wsparcia.

Na przykład, jeśli LGD z obszaru wiejskiego chce zgłosić projekt szkoleniowy do finansowania z LEADER, chociaż jest on wspierany tylko przez EFRROW, LGD powinna sprawdzić, czy projekt:

- odpowiada celom EFRROW i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- jest zgodny z lokalną strategią rozwoju, oraz
- czy jest zgodny z właściwymi przepisami prawa.

Jeżeli te warunki zostaną spełnione, Instytucja Zarządzająca EFRROW nie może odrzucić projektu o dofinansowanie z EFRROW argumentując, że projekt jest również kwalifikowalny w ramach EFS.

W kontekście wspólnie finansowanych strategii, LGD powinny wyjaśnić w swoich lokalnych strategiach rozwoju, jakie rodzaje działań odpowiadają celom różnych funduszy europejskich i powinny być finansowane z poszczególnych funduszy. Wybór ten powinien zostać potwierdzony komisją ds. wyboru lokalnych strategii rozwoju.

Złożone projekty wykraczające poza cele i priorytety jednego funduszu mogą być podzielone na kilka operacji, aby mogły być finansowane jednocześnie z różnych funduszy. W każdym przypadku, Instytucje Zarządzające muszą zagwarantować, że nie ma podwójnego finansowania operacji.

8.3.3 KTO MOŻE BYĆ BENEFICJENTEM PROJEKTU?

Generalnie, projekty są realizowane przez **prywatnych lub publicznych projektodawców**, którzy złożyli do LGD wnioski o dofinansowanie ich projektu.

LGD lub ich **członkowie** również mogą być projektodawcami. Może tak być w przypadku, gdy projekt ma wymiar zbiorowy lub terytorialny, lub tworzy ramy (badania, infrastruktura, szkolenia, itp.) potrzebne do realizacji strategii. Często jest to zresztą właściwe w przypadku projektów współpracy, ponieważ projekty te wymagają większej koordynacji.

8.4 Projekty współpracy

W ramach CLLD, fundusze mogą finansować przygotowanie i realizację działań w zakresie współpracy lokalnych grup działania⁴⁸.

Propozycje w sprawie EFRROW i EFMR wyraźnie określają zakres i zasady współpracy dla LGD w ramach LEADER i dla LGR w ramach EFMR. Podobnie jak w obecnym okresie, wsparcie dostępne będzie na realizację projektów międzyterytorialnych i transgranicznych. Ponadto możliwe jest udzielanie przygotowawczego wsparcia technicznego (np. koszty dotyczące spotkań potencjalnych partnerów, badania itp.), jeśli LGD wykażą, że przygotowują realizację projektu współpracy.

Dla uproszczenia i spójności, zalecane jest, aby stosować te same zasady dla EFRR i EFS.

Po 2013 r. wiejskie LGD i LGR na obszarach rybołówstwa i obszarach przybrzeżnych będą mogły współpracować nie tylko z partnerami wdrażającymi lokalne strategie rozwoju obszarów na obszarach wiejskich i rybołówstwa, jak w bieżącym okresie, ale także z lokalnymi partnerstwami publiczno-

⁴⁸ Jeśli chodzi o możliwość współpracy w ramach programu transgranicznego EWT (artykuł 9 rozporządzenia w sprawie EWT), patrz aneks 5.

prywatnymi w innych typach obszarów, które wdrażają lokalne strategie rozwoju. Współpraca z lokalnymi partnerstwami publiczno-prywatnymi znajdującymi się poza granicami UE również będzie możliwa, chociaż EFRROW ogranicza tę możliwość do partnerów znajdujących się na obszarach wiejskich, a EFMR nie ogranicza rodzajów obszarów kwalifikowalnych.

Taka możliwość może np. wspierać uzyskanie efektu synergii między lokalnymi grupami realizującymi odrębne strategie, ale zlokalizowanymi (częściowo) na tym samym obszarze (np. miejsko-wiejskim, wiejsko-rybackimi lub miejsko-rybackimi). Poza korzyścią z wymiany doświadczeń i wzajemnego uczenia się, LGD skorzystają na rozwoju współpracy wokół głównych tematów, które są realizowane lepiej na większą skalę.

Doświadczenie z inicjatywy LEADER i osi 4 EFR pokazuje, że w wielu przypadkach to właśnie LGD/LGR będą beneficjentami projektów współpracy, ponieważ są one bardziej skomplikowane w projektowaniu i zarządzaniu, niż lokalne projekty.

W odniesieniu do zarządzania projektami współpracy, istnieją dwie możliwości (w oparciu o doświadczenia z inicjatywy LEADER):

8.4.1 WYBÓR PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY PRZEZ LGD

W pierwszej opcji, współpraca jest zintegrowana w ramach lokalnych strategii rozwoju, a środki na finansowanie współpracy (obejmujące wsparcie przygotowawcze i projekty) są przyznawane w tym samym czasie, co budżet lokalny. Projekty współpracy wybierane są przez lokalne grupy działania w taki sam sposób, jak lokalne projekty.

8.4.2 WYBÓR PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY PRZEZ INSTYTUCJE ZARZĄDZAJĄCE

Ponieważ projekty współpracy są bardziej wymagające w zakresie projektowania i zarządzania, niektóre państwa członkowskie mogą pozwolić Instytucji Zarządzającej na wybranie tych projektów, a ponadto na zorganizowanie naboru dla przygotowawczego wsparcia technicznego dla nich⁴⁹. Należy to rozumieć jako wyjątek od podejścia oddolnego.

W takim przypadku, w odniesieniu do EFRROW i EFMR, Instytucje Zarządzające muszą ustanowić system bieżącej aplikacji. Decyzje o alokacji środków powinny zostać podjęte w terminie 4 miesięcy od dnia przedłożenia projektu. Jeśli wybór projektów jest organizowany w ramach naboru, w ciągu roku należy zorganizować co trzy lub cztery nabory w celu zagwarantowania „bieżącego” naboru. Organizowanie naborów powinno odbywać się na tyle często, aby nie utrudniać realizacji projektów z udziałem partnerów z różnych obszarów programu.

W celu ułatwienia realizacji projektów zatwierdzanych przez poszczególne administracje krajowe lub regionalne, państwa członkowskie powinny ustanowić odpowiednie przepisy w celu zapewnienia, że różnice w procedurach wyboru i terminach nie zniechęcą LGD do współpracy.

W odniesieniu do współpracy międzynarodowej, w ramach EFRROW i EFMR przewidziano następujące obowiązki dla państw członkowskich, w celu wspierania ogólnej realizacji tych projektów⁵⁰:

Procedury administracyjne powinny być podawane do wiadomości publicznej, łącznie z wykazem kosztów kwalifikowalnych.

Państwo członkowskie musi także regularnie informować o zatwierdzeniu wszystkich projektów transnarodowych Komisję, która stworzy system wymiany informacji, który pomoże zaangażowanym

⁴⁹ Miało miejsce w ramach LEADER w obecnym okresie programowania jak i w poprzednich.

⁵⁰ Patrz artykuł 44 rozporządzenia w sprawie EFRROW, artykuł 44.3 i 44.4 w sprawie EFMR.

władzom w uzyskaniu ogólnego zarysu procesu zatwierdzenia projektu w różnych państwach członkowskich.

8.5 Koszty bieżące i aktywizacja

Programy powinny określać orientacyjny preliminarz wydatków w zakresie kosztów bieżących i aktywizacji dla CLLD.

W trakcie realizacji, na poziomie każdej lokalnej strategii rozwoju, koszty bieżące i koszty aktywizacji dla każdej lokalnej strategii rozwoju nie powinny przekraczać 25% całkowitych wydatków publicznych poniesionych w tej strategii⁵¹.

Maksymalne 25% odnosi się do kosztów bieżących i kosztów aktywizacji liczonych razem, wewnętrzny podział między tymi dwoma rodzajami wsparcia pozostaje w gestii państw członkowskich i LGD, w celu dostosowania go do specyficznych potrzeb i warunków, mimo że obie potrzeby powinny zostać uwzględnione.

Wsparcia dla kosztów bieżących i aktywizacji rozpoczyna się wraz z realizacją lokalnej strategii rozwoju. Wsparcie uzyskane przed realizacją lokalnej strategii rozwoju traktowane jest jako wsparcie przygotowawcze.

8.5.1 KOSZTY BIEŻĄCE

Koszty bieżące to koszty związane z zarządzaniem lokalną strategią rozwoju przez LGD, obejmujące koszty eksploatacji, koszty osobowe, koszty szkolenia, koszty związane z public relations, koszty finansowe, jak również koszty związane z monitorowaniem i oceną strategii⁵².

LGD powinny co najmniej być wspierane w zakresie następujących elementów kosztów:

- koszty kadrowe i administracyjne wybranego LGD (koszty operacyjne, koszty osobowe, ubezpieczenia);
- koszty szkolenia pracowników i członków LGD (szkolenia dla projektodawców nie będą finansowane chociaż są kosztami bieżącymi);
- koszty związane z public relations (komunikacja z zewnątrz);
- koszty finansowe;
- koszty sieci: udział pracowników LGD i członków LGD w spotkaniach sieci kontaktów z innymi LGD, w tym w spotkaniach sieci krajowych i europejskich, jak również opłaty za członkostwo w regionalnej, krajowej lub europejskiej sieci LGD;
- koszty poniesione w związku z monitoringiem i ewaluacją strategii rozwoju lokalnego (na poziomie LGD) powinny być traktowane jako koszty bieżące.

Zaleca się korzystanie z uproszczonych rozwiązań w zakresie kosztów i stosowanie systemu zaliczek na pokrycie kosztów bieżących⁵³, co pozwoli LGD na spełnienie potrzeb w zakresie przepływów pieniężnych.

⁵¹ Patrz artykuł 31.2 CPR; oznacza to, że na koniec etapu wdrażania udział kosztów bieżących i związanych z aktywizacją (artykuł 31 (d) CPR) poniesionych przez LDS nie powinna przekraczać 25% sumy kosztów poniesionych na mocy artykułu 31.1 (b), (c), (d) i (e) CPR.

⁵² Patrz Artykuł 31.1(d) CPR.

⁵³ Wyraźnie przewidzianych w artykule 42 (2) rozporządzenia w sprawie EFRROW i artykule 63 (2) rozporządzenia w sprawie EFMR.

8.5.2 AKTYWIZACJA

Koszty aktywizacji terytorium to koszty, które występują w celu ułatwienia wymiany między zainteresowanymi stronami, w celu informowania oraz promowania lokalnej strategii rozwoju oraz wspierania potencjalnych beneficjentów w opracowaniu projektów i przygotowaniu wniosków [patrz artykuł 31.1 (e) CPR].

Działania aktywizacyjne są ważne dla stymulowania procesu rozwoju lokalnego i powinny być proporcjonalne w stosunku do potrzeb określonych przez LGD w zakresie realizacji projektów w ramach lokalnej strategii rozwoju. Większość LGD uważa, że główna część i wartość ich pracy pochodzi z działań aktywizacyjnych. Zostało to potwierdzone przez Europejski Trybunał Obrachunkowy⁵⁴, jak również poprzez oceny różnych okresów realizacji inicjatywy LEADER. Państwa członkowskie powinny brać to pod uwagę, jeżeli chcą określić dodatkowe kryteria kwalifikowalności kosztów aktywizacji w programach.

LGD powinny stosować różne środki aby informować lokalną społeczność o możliwościach dotowania projektów: na spotkaniach i imprezach publicznych, poprzez ulotki i publikacje, na stronach internetowych, i przez członków LGD. W ten sposób, LGD nie tylko odpowiadają na istniejące zapotrzebowanie na dotacje, ale także potencjalnie zachęcają inne podmioty do rozważenia nowych inwestycji lub innych projektów.

Koszty aktywizacji mogą obejmować także konkretne koszty osobowe specjalistów ds. projektów w zakresie rozwoju. Koszty takich specjalistów powinny być traktowane jako koszty aktywizacji, a nie jako koszty bieżące.

Rozporządzenie ustanawiające wspólne przepisy przewiduje w artykule 28.3 i 28.4 możliwość wyznaczenia funduszu podstawowego spośród funduszy ESI (patrz rozdział 6.3.3.), który pokryje koszty bieżące i związane z aktywizacją w ramach danej strategii rozwoju lokalnego.

9 JAK MONITOROWAĆ I OCENIAĆ CLLD?⁵⁵

- Monitorowanie CLLD
- Ewaluacja CCLD

Aby spełnić swoje obowiązki w zakresie monitorowania na poziomie programu, Instytucja Zarządzająca wymaga od LGD wybranych informacji dotyczących każdego z projektów⁵⁶: informacji finansowych oraz informacji na temat postępów w realizacji projektów, z wykorzystaniem wskaźników zawartych w odpowiednich programach⁵⁷. Roczne sprawozdania LGD powinny zatem wносить wkład do rocznego sprawozdania z realizacji programu. Zaleca się, by dane były przekazywane do Instytucji Zarządzającej za pośrednictwem środków elektronicznych.

⁵⁴ W sprawozdaniu specjalnym Nr 5/2010 „Implementation of the LEADER approach for rural development”, patrz wyżej.

⁵⁵ Zostaną dostarczone dodatkowe, bardziej szczegółowe wskazówki dotyczące monitorowania i ewaluacji CLLD w ramach EFRROW.

⁵⁶ Każda operacja jest wspierana przez jeden fundusz i podlega jego zasadom w zakresie monitorowania i sprawozdawczości finansowej.

⁵⁷ W tym wspólne wskaźniki na poziomie UE.

Plan ewaluacji programu powinien wskazać sposób ewaluacji CLLD w okresie programowania, w szczególności w zakresie efektywności i skuteczności uzgodnień dotyczących wdrażania.⁵⁸ W przypadku EFRROW i EFMR należy również określić przyjęte podejście do oceny ex-post, w szczególności w odniesieniu do zbierania danych i roli samooceny w tym zakresie.

Zadaniem Instytucji Zarządzającej będzie dalsze monitorowanie i przeprowadzenie oceny, w szczególności podczas przygotowywania sprawozdania z realizacji w 2017 r. i 2019 r.:

- Dla EFMR, badania kontrolne oraz opinie biegłych mogą na przykład być podejmowane na reprezentatywnej próbie projektów w celu potwierdzenia szacunków dokonanych przez beneficjentów końcowych.
- W przypadku EFS, wspólne długoterminowe wskaźniki rezultatu powinny być gromadzone z reprezentatywnej próby dokumentacji uczestnictwa, na przykład za pośrednictwem ankiet monitorujących.
- W przypadku EFRROW, każdy projekt wspierany przez LGD powinien być powiązany z głównym obszarem w taki sam sposób, jak projekty finansowane innymi środkami (tj. główny obszar działania, ewentualnie inne obszary o znaczących skutkach, oraz obszary działania dla na priorytetów 4/5), i powinny być stosowane odpowiednie wskaźniki docelowe. Obliczenie wyników i zatwierdzanie preliminarza będzie dokonane na podobnej zasadzie, jak dla całego programu (dobór próby i dostosowanie szacunków). Jednak dopiero okaże się, czy ujęte zostanie to w ocenie PROW jako całości, czy też osobno na poziomie LGD.

Szczegółowe działania w zakresie budowania potencjału powinny być przewidziane zarówno dla Instytucji Zarządzających jak i grup lokalnych. Może to w szczególności obejmować wytyczne dotyczące samooceny dla LGD, wskazując jak samoocena może stać się narzędziem wspierającym zarządzanie lokalnymi grupami i zbieranie danych na poziomie programu.⁵⁹

⁵⁸ W odniesieniu do EFRROW, propozycja planu ewaluacji zawiera specjalny rozdział o podejściu LEADER/CLLD i wsparciu, które należy dostarczyć LGD.

⁵⁹ W odniesieniu do EFRROW, wniosek przewiduje również, że LGD będą wspierane przez krajową sieć obszarów wiejskich, w celu monitorowania i oceny LSR: artykuł 55(3)(b)(iii).

ANEKS 1 - Związek między CLLD i celem tematycznym, priorytetami inwestycyjnymi, priorytetami Unii i obszarami tematycznymi

Programowanie CLLD	Wspólne ramy strategiczne Cel tematyczny	Priorytet funduszu
EFRROW	9. Promocja integracji społecznej i walki z ubóstwem	Obszar tematyczny 6b. Promowanie rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich
EFRR	9. Promocja integracji społecznej i walki z ubóstwem	Priorytet inwestycyjny 9b. Wsparcie dla fizycznej i ekonomicznej rewitalizacji zaniedbanych społeczności miejskich i wiejskich
EFS	9. Promocja integracji społecznej i walki z ubóstwem	Priorytet inwestycyjny: Strategie rozwoju kierowanego przez społeczności
EFMR	8. Promocja zatrudnienia i mobilności na rynku pracy	<p>Priorytet Unii 4a: Wzrost zatrudnienia i spójności terytorialnej poprzez wspieranie wzrostu gospodarczego, integracji społecznej, tworzenie miejsc pracy i wspieranie mobilności pracowników w przybrzeżnych i śródlądowych społecznościach żyjących z rybołówstwa i akwakultury.</p> <p>Priorytet 4b: Dywersyfikacja działalności połowowej w inne sektory gospodarki morskiej i rozwój gospodarki morskiej, w tym łagodzenie zmian klimatycznych</p>

ANEKS 2 - STOPY WSPÓŁFINANSOWANIA I INTENSYWNOŚCI POMOCY

	EFRR / EFS	EFRRROW	EFMR
stopa współfinansowania UE	Maksymalne stopy współfinansowania na poziomie osi priorytetowej (artykuł 110 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy) - 75% do 85% dla mniej rozwiniętych regionów; - 60% dla regionów w okresie przejściowym; - 50% dla regionów lepiej rozwiniętych. Dla osi priorytetowej poświęconej CLLD, dodatkowo 10%.	LEADER jest obowiązkowy z minimum 5% środków z EFRRROW na państwo członkowskie. Maksymalne stopy współfinansowania (artykuł 65.4 rozporządzenia w sprawie EFRRROW): - do 80% w pozostałych regionach (zamiast 50%); - do 90% w mniej rozwiniętych regionach (zamiast 85%).	Maksymalna stopa współfinansowania w ramach EFMR wynosi 75% dla wszystkich regionów. EFMR nie rozróżnia między regionami objętymi programem konwergencji i nie objętymi programem konwergencji.
Intensywność pomocy dla operacji w ramach CLLD	Brak stopy intensywności pomocy na poziomie Unii	Brak stopy intensywności pomocy na poziomie Unii	Zalecane podejście do intensywności pomocy (w tym obliczanie wsparcia) Maksymalna stopa intensywności pomocy w ramach EFMR zazwyczaj wynosi 50% (z pewnymi wyjątkami). Artykuł 95 (3) EFMR stanowi, że państwa członkowskie mogą stosować intensywność pomocy publicznej od 50% do maksymalnie 100% całkowitych wydatków kwalifikowanych, gdy operacja jest realizowana w ramach CLLD. Określa on następujące kryteria, które powinny być stosowane przez państwa członkowskie w celu określenia intensywności pomocy dla operacji w ramach CLLD: (a) wspólny interes; (b) beneficjent zbiorowy; (c) publiczny dostęp do wyników operacji; (d) innowacyjne elementy projektu na szczeblu lokalnym.

ANEKS 3 - Zasady wsparcia dla CLLD w ramach funduszy

<p>EFRR</p>	<p>Podstawą prawną finansowania jest artykuł 3 EFRR dotyczący zakresu funduszu oraz artykuł 5 i 11 priorytetów inwestycyjnych w ramach których EFRR może interweniować. Artykuł 3 (2) EFRR podaje listę działań, które nie są kwalifikowalne: Likwidacja elektrowni jądrowych; zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w instalacjach objętych dyrektywą 2003/87/WE; wytwarzanie, przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu tytoniu i wyrobów tytoniowych; a także zakłady w trudnej sytuacji, określone w przepisach Unii Europejskiej dotyczących pomocy państwa. Większość zasad kwalifikowalności jest określana na szczeblu krajowym (artykuł 55 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy).</p> <p>Artykuł 17 rozporządzenia w sprawie europejskiej współpracy terytorialnej. odnosi się do artykułu 55 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy i do ewentualnych zasad kwalifikowalności ustanowionych przez komitet monitorujący dla programu współpracy jako całości. Zasady kwalifikowalności dotyczą wszystkich państw członkowskich objętych programem współpracy. W sprawach nie objętych tymi dwoma źródłami stosowane są zasady kraju, w którym wydatki zostały poniesione.</p>
<p>EFS</p>	<p>Podstawą prawną finansowania jest artykuł 3(1) EFS dotyczący zakresu funduszu, który przedstawia 18 priorytetów inwestycyjnych, w ramach których EFRR może interweniować. Lokalne strategie rozwoju muszą być zgodne z celami PO EFS, z których czerpią finansowanie.</p> <p>Podejście CLLD zostało ustanowione szczególnym priorytetem inwestycyjnym w ramach integracji społecznej w celu ułatwienia programowania dla organów zarządzających i LGD. Jednakże, operacje w ramach CLLD są kwalifikowalne, jeśli mogą one być powiązane z co najmniej jednym z innych priorytetów inwestycyjnych wymienionych w zakresie funduszu (w ramach tematycznego celu zatrudnienia, edukacji, integracji społecznej i potencjału instytucjonalnego). Państwa członkowskie/regiony mogą określić w swoich programach operacyjnych lub następnie w zaproszeniu do składania wniosków, które priorytety (w odniesieniu do zakresu funduszu) chcieliby realizować w ramach CLLD.</p> <p>Artykuł 13 (3) EFS zawiera wykaz wydatków, które nie są kwalifikowalne w ramach EFS: wydatki na infrastrukturę, grunty i nieruchomości. Większość zasad kwalifikowalności jest określana na szczeblu krajowym (artykuł 55 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy).</p>
<p>EFRROW</p>	<p>Podstawą prawną finansowania jest artykuł 7(1) rozporządzenia w sprawie EFFROW, LEADER został ujęty w Tytule III, rozdziału 1 „Środki”. Artykuły dotyczące LEADER (artykuły 42-45 EFRROW) oraz ogólne zasady kwalifikowalności określone w EFRROW (np. artykuł 46 dotyczący inwestycji; artykuł 68 w sprawie wydatków kwalifikowanych) przedstawiają bardziej szczegółowe zasady.</p> <p>Lokalne strategie rozwoju muszą być zgodne z celami PROW, który musi</p>

	<p>odpowiadać priorytetom UE dotyczącym rozwoju obszarów wiejskich. Państwa członkowskie/regiony muszą określić w swoich PROW, które z sześciu priorytetów będą chciały realizować w ramach LEADER. Należy zauważyć, że obszar „wspieranie rozwoju lokalnego” w ramach 6 priorytetu (Artykuł 5(6) EFRROW: wspieranie włączenia społecznego, ograniczenie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich) jest oczywistym wyborem w ramach LEADER.</p> <p>W zakresie programowania, LEADER, mimo że jest podejściem, a nie działaniem, może być traktowany w kategoriach programowania jako własne działanie w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. W odróżnieniu od standardowych działań w ramach rozwoju obszarów wiejskich (rozporządzenie w sprawie EFRROW, część 1, artykuły 15-40), państwa członkowskie mają stworzyć je od podstaw w programach rozwoju obszarów wiejskich. Oprócz opracowania projektu LEADER w PROW, państwa członkowskie mogą dodatkowo zdecydować, że niektóre standardowe działania będą częściowo lub wyłącznie realizowane w ramach podejścia LEADER (CLLD).</p> <p>Podział na poddziałania będzie jednak konieczny w celu ułatwienia zarządzania różnymi rodzajami wsparcia CLLD/LEADER. Jest to na przykład potrzebne do obliczenia kosztów bieżących i związanych z aktywizacją dla każdej lokalnej strategii rozwoju, które mają być finansowane w celu zagwarantowania przestrzegania limitu 25% nałożonej na tę kategorię wsparcia (artykuł 31 (d) rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy).</p> <p>Kryteria kwalifikowalności określone dla poddziałania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” powinny uwzględniać niezbędną elastyczność i zintegrowany charakter projektów LEADER (w odróżnieniu od wielu przypadkach w okresie 2007-2013). Muszą one zostać bardziej dostosowane do małych zintegrowanych projektów niż kryteria stosowane do „standardowych” działań rozwoju obszarów wiejskich. Celem powinno być zaoferowanie jak największej elastyczności, w celu ułatwienia realizacji planów działania lokalnych strategii rozwoju.</p>
EFMR	<p>Podstawą prawną finansowania jest artykuł 5 rozporządzenia w sprawie EFMR dotyczący celów wsparcia w ramach EFMR i artykuł 6 określający pięć priorytetów Unii dla EFMR.</p> <p>Artykuł 13 zawiera listę operacji, które nie są kwalifikowalne w ramach EFMR gdyż są sprzeczne z celami wspólnej polityki rybołówstwa.</p> <p>Artykuł 65 wymienia cele do realizacji w ramach lokalnych strategii rozwoju. Lista celów została sformułowana w kategoriach ogólnych, a nie ściśle określonych działań, aby zapewnić maksymalną elastyczność na poziomie lokalnym. Państwa członkowskie nie mogą ograniczać tego zakresu poprzez usunięcie któregoś z tych celów; pełną listę należy dostarczyć do FLGD.</p>

ANEKS 4: PRZYKŁADY KRYTERIÓW WYBORU LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU

Lokalna strategia rozwoju powinna otrzymać punkty w ramach każdego kryterium wyboru, oraz ogólny wynik dla różnych aspektów oceny (jakość strategii i planu proponowanego działania, jakość partnerstwa, znaczenie tego obszaru). To państwa członkowskie mają ustalić jak powinny być wazone poszczególne kryteria.

Kryterium wyboru	Waga	Kryteria punktacji na dziesięć	Wynik
Czy istnieją dowody, że społeczność lokalna uczestniczyła w opracowywaniu strategii?	2	np. lista konsultantów, lista spotkań, oświadczenia potwierdzające, techniki partycypacyjne (np. partycypacyjna analiza SWOT, inne techniki planowania)	7*2
Czy strategia odzwierciedla potrzeby rozwojowe terytorium?	2	Istnieje jasny i logiczny związek między strategią i działaniami oraz analizą SWOT	
Czy strategia jest istotna z punktu widzenia priorytetów i celów?	2	Struktura priorytetów, każdy priorytet ma obiektywne, działania, wskaźniki	
Czy plan działania jest spójny?	2	Plan działania jest zorganizowaną listą działań, z których każde jest szeroko opisane.	
Czy budżet jest logicznie rozdzielony między główne działania i czy odzwierciedla strategię?	1	Budżet jest podzielony na odpowiednie pozycje w programie prac	
Czy przewidziane środki finansowe są wystarczające do wdrożenia planu działania? (tzn. czy jest on wykonalny?)	1	Środki finansowe zostały oszacowane dla każdej pozycji plany działania	
Czy strategia stanowi uzupełnienie innych interwencji w obszarze, zwłaszcza innych lokalnych strategii rozwoju?	1	Strategia zwraca uwagę na inne interwencje (są one wymienione, mapowane i powiązane)	
Jaki jest związek z innymi partnerstwami?	1	Inne partnerstwa zostały określone i mapowane w odniesieniu do tego partnerstwa	
Czy istnieją metody i systemy koordynacji, które zapewniają synergii z innymi funduszami interweniujących w obszarze?		Systemy koordynacji zostały utworzone (np. regularne spotkania z innymi LGD)	

Jakie doświadczenia i możliwości posiada partnerstwa i partner wiodący w zakresie zarządzania administracyjnego i finansowego?	2	Partner wiodący ma doświadczenia w prowadzeniu partnerstwa na rzecz lokalnego rozwoju. Partner wiodący wyznaczył osoby do organizacji zarządzania administracyjnego i finansowego.	
Czy partnerstwo odzwierciedla priorytety strategii, zwłaszcza w przypadku finansowania z kilku funduszy ESI?		Liczba i pochodzenie partnerów Obszar objęty politykami	
Czy istnieje możliwość aktywizacji obszaru?	1	Zabezpieczono środki na prace aktywizacyjne	
Czy procedury robocze i decyzyjne są jasne i przejrzyste?	2	Opisano strukturę zarządzania	
Czy obszar jest wystarczająco spójny i ma odpowiednią masę krytyczną	1	Wielkość obszaru w km ² i populacja, charakter geograficzny i spójność	

ANEKS 5 - CLLD i EWT

Współpraca ponadnarodowa jest możliwa nie tylko na poziomie projektu, ale również na poziomie strategicznym, jeżeli będzie realizowana w ramach transgranicznego programu współpracy na podstawie artykułu 9 rozporządzenia w sprawie Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Według powyższego, CLLD może być realizowany w ramach transgranicznych programów współpracy, pod warunkiem, że LGD składają się z przedstawicieli co najmniej dwóch państw, z których jedno jest państwem członkowskim.

CLLD na podstawie artykułu 28 rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy może być wspierany również z programów transgranicznych EFRR, pod warunkiem, że LGD składa się z przedstawicieli co najmniej dwóch państw, z których jedno jest państwem członkowskim (artykuł 9 rozporządzenia w sprawie EWT). Ważne jest również, by lokalne grupy działania odzwierciedlały wymiar transgraniczny w zakresie uwzględnionych języków. Należy zauważyć, że programy EWT są wspierane tylko przez EFRR.

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie EWT, to komitet monitorujący wybiera operacje do wsparcia UE (artykuł 11). Beneficjenci mają współpracować w rozwoju, wdrażaniu, rekrutacji i finansowaniu działań, które muszą mieć wpływ transgraniczny. W przypadku operacji prowadzonych przez dwóch lub więcej beneficjentów, spośród nich należy wyznaczyć partnera wiodącego, który będzie odpowiedzialny za realizację operacji, należyte zarządzanie finansami oraz weryfikację wydatków beneficjentów, jeśli nie odpowiada za to instytucja zarządzająca. Szczegółowe zasady dotyczące kwalifikowalności wydatków dla programów EWT zostały ustanowione przez Komisję, a zasady kwalifikowalności dla programu ustanowił komitet monitorujący (artykuł 17 rozporządzenia w sprawie EWT). W odniesieniu do kosztów bieżących i związanych z aktywizacją lokalnej strategii rozwoju, Artykuł 18 rozporządzenia w sprawie EWT ustanawia ramy dla kosztów personalnych transgranicznej operacji, które mogą wynosić maksymalnie 15% (ryczałt) kosztów bezpośrednich.

Stopa dofinansowania na poziomie każdej osi priorytetowej programów operacyjnych EWT powinna być nie większa niż 75%.

ANEKS 6 - POWSZECHNIE STOSOWANE AKRONIMY I SKRÓTY W CLLD

CLLD	Rozwój kierowany przez społeczność lokalną
CpR	Rozporządzenie ustanawiające wspólne przepisy
WRS	Wspólne ramy strategiczne
DG AGRI	Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Wsi
DG EMPL	Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Włączenia Społecznego
DG MARE	Dyrekcja Generalna ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa
DG REGIO	Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej
KE	Komisja Europejska
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFR	Europejski Fundusz Rybacki
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
ESROW	Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
Fundusze ESI	Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne (EFRROW, EFMR, EFRR, EFS i Fundusz Spójności)
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
FARNET	Europejskie Sieci Obszarów Rybołówstwa
LGR	Lokalna Grupa Rybacka
IP	Instytucja Pośrednicząca
ITI	Zintegrowana Inwestycja Terytorialna
LGD	Lokalna Grupa Działania
LSR	Lokalna strategia rozwoju
LEADER	Liaisons entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale
IZ	Instytucja Zarządzająca
PC	Państwa członkowskie
Up	Umowa o partnerstwie

